

ТӨРИЙН МЭДЭЭЛЭЛ

№ 27 (504)

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

- *Ойн тухай /шинэчилсэн найруулга/*

МОНГОЛ УЛСЫН ОЛОН УЛСЫН ГЭРЭЭ

- *Ачааг хилээр нэвтрүүлэхэд хийх хяналт, шалгалтын нөхцөлийг уялдуулах тухай олон улсын конвенци*

Улсын Их Хурлын Тамгын газар
Улаанбаатар хот
2007 он

ТӨРИЙН МЭДЭЭЛЭЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН АЛБАН МЭДЭЭЛЭЛ
Долоо хоног тутмын

Улаанбаатар хот

2007 оны долдугаар сарын 21

№27 (504)

Гарчиг

Нэг. МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

321.	Ойн тухай /шинэчилсэн найруулга/	617
322.	Ойн тухай хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай	631

Хоёр. МОНГОЛ УЛСЫН ОЛОН УЛСЫН ГЭРЭЭ

323.	Дайлайн олон улсын байгууллагын тухай конвенцид оруулах нэмэлт, өөрчлөлт.	631
324.	Ачааг хилээр нэвтрүүлэхэд хийх хяналт, шалгалтын нөхцөлийг уялдуулах тухай олон улсын конвенци	634

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2007 оны 05 дугаар сарын 17-ны өдөр

Улаанбаатар хот

ОЙН ТУХАЙ

(шинэчилсэн найруулга)

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ

НИЙТЛЭГ ҮНДЭСЛЭЛ

1 дүгээр зүйл. Хуулийн зорилт

1.1. Энэ хуулийн зорилт нь Монгол Улсын ойг хамгаалах, эзэмших, зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх, үржүүлэхтэй холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино.

2 дугаар зүйл. Хууль тогтоомж

2.1. Ойн тухай хууль тогтоомж нь Монгол Улсын Үндсэн хууль¹, Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль², энэ хууль болон тэдгээртэй нийцүүлэн гаргасан хууль тогтоомжийн бусад актаас бүрдэнэ.

2.2. Монгол Улсын олон улсын гэрээнд энэ хуульд зааснаас өөрөөр заасан бол олон улсын гэрээний заалтыг дагаж мөрдөнө.

3 дугаар зүйл. Хуулийн нэр томъёоны тодорхойлолт

3.1. Энэ хуульд хэрэглэсэн дараахь нэр томъёог дор дурдсан утгаар ойлгоно:

3.1.1. "ой" гэж Монгол орны ойн санг бүрдүүлэгч амьтан, ургамлын олон янз байдал, биологийн бусад бичил биетэн, байгалийн нөөц баялаг шүтэлцэн орших экологийн онцлог нөхцөл орчинг үүсгэн зохицож ургасан байгалийн болон таримал байдлаар байгаа мод, бут, сөөгний хам бүрдлийг;

3.1.2. "ойн сан" гэж Монгол Улсын нутаг дэвсгэр дээр ургадаг бүх төрлийн мод, заг, бут, сөөг, таримал ойн нөөцийг;

3.1.3. "ойн нөөц" гэж ойн санг талбай, ургаа модны эзлэхүүнээр нь илэрхийлснийг;

3.1.4. "ашиглах нөөц" гэж ойн экосистемийн тэнцвэрт байдлыг хангах нөхцөлтэйгээр тодорхой хугацаанд авч ашиглаж болох модны дээд хэмжээг;

3.1.5. "эзэмшлийн ой" гэж ойн нөхөрлөл, аж ахуйн нэгж, байгууллага гэрээний үндсэн дээр тодорхой хугацаанд хариуцан хамгаалж, ашиглаж, эзэмшиж байгаа ойн сангийн тодорхой хэсгийг;

3.1.6. "ойн менежментийн төлөвлөгөө" гэж /цаашид "менежментийн төлөвлөгөө" гэх/ тухайн засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж дэх

¹ Монгол Улсын Үндсэн хууль – Төрийн мэдээлэл" эмхтгэлийн 1992 оны 1 дүгээрт нийтлэгдсэн.

² Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль – Төрийн мэдээлэл" эмхтгэлийн 1995 оны 5-6 дугаарт нийтлэгдсэн.

ойг хамгаалах, зохистой ашиглах, нөхөн сэргээхэд чиглэгдсэн ойн аж ахуйн арга хэмжээний хүрээнд гүйцэтгэх ажлыг цогц байдлаар, тодорхой үе шаттайгаар тусгаж төлөвлөсөн баримт бичгийг;

3.1.7. "ойн экологи-эдийн засгийн үнэлгээ" гэж ойн нөөцийн хэмжээ, чанар, хэрэглээний экологи-эдийн засгийн үр өгөөжийг мөнгөн хэлбэрээр илэрхийлснийг;

3.1.8. "ойн нөхөрлөл" гэж /цаашид "нөхөрлөл" гэх/ тухайн засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж дэх ойг хамгаалах, зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх зорилгоор Иргэний хуулийн¹ 481 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэг, Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуулийн 3 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн 8 дахь заалтын дагуу зохион байгуулагдаж, үйл ажиллагаа явуулж буй иргэдийн сайн дурын байгууллагыг;

3.1.9. "ойн мэдээллийн сан" гэж /цаашид "мэдээллийн сан" гэх/ ойн төлөв байдал, ойн сангийн эзлэх талбайн хэмжээ, нөөц, бүрэлдэхүүн, үнэлгээ, тэдгээрийн өөрчлөлт, ойг хамгаалах, зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх арга хэмжээ зэрэг үзүүлэлтийг багтаасан цогц мэдээллийг;

3.1.10. "ойг хамгаалах" гэж ойн төлөв байдлыг доройтохоос урьдчилан сэргийлэх, ойн баялгийг жам ёсоороо нөхөн сэргээх боломжийг алдагдуулахгүйгээр ойн нөөцийн даацанд нь тохируулан зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх, тэдгээрт хяналт тавих ажиллагааг;

3.1.11. "ойн баялаг" гэж ойн мод, түүний дагалт нөөцийг;

3.1.12. "ойн дагалт нөөц" гэж ойн сангийн газарт ургадаг жимс, жимсгэнэ, мөөг, самар, эмийн болон хүнс, тэжээл, техникийн ургамал, модны холтос, үйс, хусны шүүс, давирхай, ойн хөвд, хөвхөн зэрэг ойгоос авч ашиглаж байгаа аливаа баялгийг;

3.1.13. "ой зохион байгуулалт" гэж ойн талбай, нөөц, тархац, бүрэлдэхүүний хэмжээ, чанар, төлөв байдал, өөрчлөлтийг судлан тогтоож, ойн нөөцийг хамгаалах, зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх арга хэмжээг цогц байдлаар тодорхойлох үйл ажиллагааг;

3.1.14. "ой үржүүлэг" гэж урьд өмнө нь ой байгаагүй газарт таримал ой ургуулахыг.

4 дүгээр зүйл. Таримал ойг өмчлөх, ойг эзэмшүүлэх

4.1. Монгол Улсын Үндсэн хуульд заасны дагуу ойн нөөц нь төрийн өмч мөн бөгөөд гэлцхүү ард түмний мэдэлд байна.

4.2. Хууль тогтоомжид заасан журмын дагуу иргэн өөрийн өмчийн болон эзэмшлийн, нөхөрлөл, аж ахуйн нэгж, байгууллага эзэмшлийн газартаа өөрийн хөрөнгөөр зориудаар тарьж ургуулсан ой модыг өмчлэж болно.

4.3. Энэ хуулийн 4.2-т заасан таримал ой, түүний дагалт нөөцийг өмчлүүлэх асуудлыг мэргэжлийн эрдэм шинжилгээний байгууллагын дүгнэлт, орон нутгийн захиргааны байгууллага болон байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын тодорхойлолтыг үндэслэн энэ хуулийн 27.5-д заасан журмын дагуу шийдвэрлэнэ.

4.4. Ойн нөөц болон санг дор дурдсанаар эзэмшүүлнэ:

4.4.1. байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага /цаашид "төрийн захиргааны төв байгууллага" гэх/ ойн нөөцийг аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн эзэмшилд;

4.4.2. сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал баг, хорооны иргэдийн Нийтийн Хурлын саналыг үндэслэн ойн сангийн тодорхой хэсгийг тогтоосон хугацаа, нөхцөл, болзолтойгоор гэрээний дагуу нөхөрлөл, аж ахуйн нэгж, байгууллагын эзэмшил, ашиглалтад

4.5. Энэ хуулийн 4.4.2-т заасан гэрээг зохих бэлтгэл хангуулах зорилгоор эхний ээлжинд 1 жилийн хугацаагаар, цаашид арван жилийн давтамжтайгаар 60 хүртэл жилийн хугацаагаар байгуулж болно.

4.6. Энэ хуулийн 4.4.2-т заасан гэрээний дагуу эзэмшүүлж байгаа ойн сангийн тодорхой хэсэг нь эзэмшлийн ойд хамаарна.

4.7. Энэ хуулийн 4.4.2-т заасны дагуу ойн сангийн тодорхой хэсгийг эзэмшигч нь менежментийн төлөвлөгөөний дагуу эзэмшлийнхээ ойд мод, дагалт нөөц ашиглах, ойд арчилгаа, цэвэрлэгээ явуулах, нөхөн сэргээх арга хэмжээг авна.

4.8. Хууль тогтоомжид өөрөөр заагаагүй бол эзэмшлийн ой нь хамгаалалт, ашиглалтын аль ч бүсэд хамаарч болно.

4.9. Ойн сангийн тодорхой хэсгийг нөхөрлөл, аж ахуйн нэгж, байгууллагад эзэмшүүлэх журмыг Засгийн газар батална.

5 дугаар зүйл. Ойн сангийн ангилал, ойн сангийн газар

5.1. Хамгаалалт, ашиглалтын хэлбэр, экологи-эдийн засгийн ач холбогдлыг нь харгалзан ойн санг дор дурдсанаар ангилна:

- 5.1.1. хамгаалалтын бүсийн ой;
- 5.1.2. ашиглалтын бүсийн ой.

¹ Иргэний хууль – "Төрийн мэдээлэл" эмтгэлийн 2002 оны 7 дугаарт нийтлэгдсэн

5.2.Ой бүхий газар, ойн цоорхой, мод бэлтгэсэн, түймэр, хөнөөлт шавж, өлчинд нэрвэгдсэн ойн талбай, түүнчлэн ойн захаас гадагш 100 метр газар, тарьц, суулгац бойжуулах мод үржүүлгийн газрын эзлэх талбай нь ойн сангийн газарт хамаарна.

6 дугаар зүйл. Ойн мэдээллийн сангийн тогтолцоо, журам

6.1.Энэ хуулийн 3.1.9-д заасан санд ойн төлөв байдал, ойн сангийн эзлэх талбайн хэмжээ, нөөц, бүрэлдэхүүн, үнэлгээ, тэдгээрийн өөрчлөлт, эзэмшигчдэд олгосон байдал, ойг хамгаалах, ашиглах, нөхөн сэргээх үйл ажиллагааны талаархи үзүүлэлтийг багтаасан мэдээллийг сум, дүүрэг, аймаг, нийслэл, улсын хэмжээгээр тусгана.

6.2.Энэ хуулийн 6.1-д заасан мэдээллийн сангийн бүртгэл, тайлангийн маягт, тэдгээрийг хөтлөх журмыг байгаль орчны асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн батална.

6.3.Энэ хуулийн 6.1-д заасан мэдээллийн санг бүрдүүлэхтэй холбогдсон харилцааг Байгаль орчны хамгаалах тухай хуулийн 12 дугаар зүйлд зааснаар зохицуулна.

7 дугаар зүйл. Ой зохион байгуулалт, түүний санхүүжилт

7.1.Ой зохион байгуулалтыг төрийн захиргааны төв байгууллагаас эрх авсан мэргэжлийн байгууллага гүйцэтгэнэ.

7.2.Ойн сангийн тооллого, ой зохион байгуулалтыг 10 жил тутамд нэг удаа хийж, түүний нөөц, төлөв байдлыг улсын хэмжээнд шинэчлэн тогтооно.

7.3.Байгалийн гамшиг, түймэр, ойн хөнөөлт шавж, өвчинд нэрвэгдсэн зэрэг онцгой тохиолдолд ой зохион байгуулалтыг энэ хуулийн 7.2-т заасан хугацааг харгалзахгүйгээр хийж болно.

7.4.Ой зохион байгуулалтыг дараахь байдлаар санхүүжүүлнэ:

7.4.1.ойн сангийн нөөцийг тогтоох, бүс нутгийн хөгжлийн төлөвийг тодорхойлохтой холбогдсон хамгаалалтын болон ашиглалтын бүсийн ойд ой зохион байгуулалт хийх, улсын менежментийн ерөнхий төлөвлөгөөг боловсруулахад шаардагдах зардлыг улсын төсвөөс;

7.4.2.хамгаалалтын бүс тогтоох болон ашиглалтын бүсийн ойд аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын шийдвэрээр ой зохион байгуулалт хийх.

менежментийн төлөвлөгөөг боловсруулахад шаардагдах зардлыг орон нутгийн төсвөөс;

7.4.3.гэрээний дагуу нөхөрлөл, аж ахуйн нэгж, байгууллагын эзэмшиж, ашиглаж байгаа ойд хийх ой зохион байгуулалт, менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх ажлыг тэдгээрийн хөрөнгөөр, харин анх удаа нөхөрлөлийн эзэмшилд олгогдож байгаа ойн сангийн тодорхой хэсэгт хийх ой зохион байгуулалтыг улсын төсвийн хөрөнгөөр.

7.5.Ой зохион байгуулалт хийх журмыг Засгийн газар батална.

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ

ОЙН БҮСҮҮД, ТЭДГЭЭРИЙН ХАМГААЛАЛТЫН ДЭГЛЭМ

8 дугаар зүйл. Хамгаалалтын бүсийн ой, түүний дэглэм

8.1.Хамгаалалтын бүсийн ойд цармын бүслүүрийн ой, тусгай хамгаалалттай газрын болон сургалт, судалгааны зориулалттай ой, ногоон бүс, хориотой зурвасын ой, заган ой, баянбурдийн ой, 100 га хүртэлх хэмжээний төгөл ой, бут, сөөг, 30 хэмээс дээш налуу газрын ой хамаарна.

8.2.Хориотой зурвасын ойд нуур, рашаан, булаг, шандын ундаргын эргэн тойрон болон голын эргээс хоёр тийш 1000 метрийн доторхи ой, улсын чанартай авто болон төмөр замын дагуу хоёр талын 100 метрийн доторхи ой хамаарна.

8.3.Усны хагалбар дахь байгаль орчны тэнцлийг хангах, хөрсний эвдрэлээс сэргийлэх зорилгоор цармын бүслүүрийн ойн заагийг төрийн захиргааны төв байгууллага тогтооно.

8.4.Тусгай хамгаалалттай газар нутаг дахь ойн хамгаалалтын дэглэмийг Тусгай хамгаалалттай газар нутгийн тухай хуулиар⁴ зохицуулна.

8.5.Байгаль орчны тэнцэл, хүн амын эрүүл ахуйн нөхцөлийг хангах зорилгоор нийслэл, хот, тосгоны ногоон бүсэд хамаарах ойн заагийг дор дурдсанаар тогтооно:

8.5.1.нийслэлийн ногоон бүсэд хамаарах ойн заагийг Засгийн газар;

8.5.2.нийслэлээс бусад хотын 30 хүртэл километрийн доторхи ногоон бүсэд хамаарах ойн заагийг аймаг, сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын саналыг үндэслэн төрийн захиргааны төв байгууллага;

8.5.3.төв, суурин газрын ногоон бүсэд хамаарах ойн заагийг тухайн сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын саналыг үндэслэн аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал.

⁴Тусгай хамгаалалттай газар нутгийн тухай хууль – Төрийн мэдээлэл” эмхтгэлийн 1995 оны 2 дугаарт нийтлэгдсэн.

8.6. Хамгаалалтын бүсийн ойд зам, гүүр барих, ус, эрчим хүч, холбооны шугам татах болон түймрээс хамгаалах шороон зурвас гаргах, ойн хэвийн өсөлт, нөхөн сэргэлтийг дэмжихэд чиглэгдсэн аричлгаа, цэвэрлэгээний арга хэмжээг хэрэгжүүлэх, ойн дагалт нөөцийг ашиглахаас бусад үйл ажиллагаа явуулахыг хориглоно.

9 дүгээр зүйл. Ашиглалтын бүсийн ой, түүний дэглэм

9.1. Энэ хуулийн 8 дугаар зүйлд зааснаас бусад ой ашиглалтын бүсийн ойд хамаарна.

9.2. Иргэн, нөхөрлөл, аж ахуйн нэгж, байгууллага ашиглалтын бүсийн ойгоос мод, ойн дагалт нөөцийг зохих төлбөр, хураамжийг төлсөний үндсэн дээр ашиглах эрхтэй.

9.3. Ойн санг эзэмшиж байгаа нөхөрлөл, аж ахуйн нэгж, байгууллага нь ойн санг хамгаалах, зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх асуудлыг шинжлэх ухааны үндэслэлтэйгээр тусгасан менежментийн төлөвлөгөөний дагуу үйл ажиллагаагаа явуулна.

ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ

ТӨРИЙН БОЛОН НУТГИЙН ӨӨРӨӨ УДИРДАХ БАЙГУУЛЛАГЫН БҮРЭН ЭРХ

10 дугаар зүйл. Улсын Их Хурлын бүрэн эрх

10.1. Улсын Их Хурал ойн талаар дараахь бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

10.1.1. ойг ашиглах, нөхөн сэргээх, хамгаалах, үржүүлэх талаархи төрийн бодлогыг тодорхойлох;

10.1.2. ойн тухай хууль тогтоомжийг батлах, нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, тэдгээрийн биелэлтэд хяналт тавих;

10.1.3. Засгийн газрын өргөн мэдүүлснээр ойг хамгаалах, экологиын аюулгүй байдлыг хангах үндэсний хөтөлбөр батлах;

10.1.4. ойн нөөц ашигласны төлбөрийн дээд, доод хувь, хэмжээг тогтоох;

10.1.5. ойн асуудлаарх олон улсын гэрээ, хэлэлцээр өсөрхон батлах, цуцлах;

10.1.6. хуульд заасан бусад бүрэн эрх.

11 дүгээр зүйл. Засгийн газрын бүрэн эрх

11.1. Засгийн газар ойн талаар дараахь бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

11.1.1. мод, ойн дагалт нөөцийг ашиглах, импортлох, экспортлох хэмжээг хуульд заасан үндэслэлээр хязгаарлах буюу тодорхой хугацаагаар хориглох;

11.1.2. ойн талаархи төрийн бодлогын хэрэгжилтийг зохион байгуулах;

11.1.3. ойн менежментийн улсын ерөнхий төлөвлөгөөг батлах;

11.1.4. ойн нөөцийг хамгаалах, нөхөн сэргээх, үржүүлэх арга хэмжээний зардлыг тухайн жилийн төсөвт тусгах;

11.1.5. устах аюулд орсон мод, бут, сөөгийн жагсаалтыг батлах, өөрчлөх;

11.1.6. хуульд заасан бусад бүрэн эрх.

12 дугаар зүйл. Төрийн захиргааны төв байгууллагын бүрэн эрх

12.1. Төрийн захиргааны төв байгууллага ойн талаар дараахь бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

12.1.1. ойг хамгаалах, зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх, үржүүлэх, байгаль орчны тэнцлийг хангах төрийн бодлого, хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэх ажлыг зохион байгуулах;

12.1.2. хууль тогтоомжид заасан эрх хэмжээний хүрээнд ойг хамгаалах талаар төрийн захиргааны бусад төв байгууллага, аймаг, нийслэлийн хэмжээнд мөрдөх дүрэм, журам, бусад шийдвэрийг баталж, биелэлтийг хангуулах;

12.1.3. ойг хамгаалах, зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх, үржүүлэх талаар салбар дундын болон бүс нутаг хоорондын зохицуулалт хийх, холбогдох эрх зүйн акт, стандартыг эрх бүхий байгууллагаар батлуулах буюу төрийн захиргааны зохих байгууллагатай хамтран баталж, биелэлтийг зохион байгуулах;

12.1.4. жил бүр ашиглах ойн нөөцийн дээд хэмжээг хууль тогтоомжийн дагуу тогтоох;

12.1.5. экологийн шаардлага, нөөцийг харгалзан тухайн бүс нутагт мод, ойн дагалт нөөцийн ашиглалтыг хязгаарлах буюу тодорхой хугацаагаар хориглох;

12.1.6. аймаг, нийслэлийн ойн менежментийн төлөвлөгөөг батлах;

12.1.7. энэ хуулийн 11.1.3-т заасан төлөвлөгөөг боловсруулах, хэрэгжүүлэх, хяналт тавих;

12.1.8. ойн нөөцийн төлөв байдал, чанарыг тодорхойлох, үнэлгээ өгөх, нөөцийн өөрчлөлт, ашиглалт, хамгаалалтын байдлыг хянах;

12.1.9. улсын ойн мэдээллийн сан бүрдүүлэх ажлын хэрэгжилтэд хяналт тавих;

12.1.10. ойн мэргэжлийн байгууллагын эрх олгох, цуцлах;

12.1.11. энэ хуулийн 7.4.1-д заасан ажилд улсын төсвөөс гаргах хөрөнгийг төлөвлөх, хуваарилах, биелэлтийг дүгнэн, гүйцэтгэгчийг санхүүжүүлэх;

12.1.12. ойн нөөцийг хамгаалах дотоод хяналтыг зохион байгуулах;

12.1.13. ойн экологи, эдийн засгийн үнэлгээг батлах;

12.1.14. хуульд заасан бусад бүрэн эрх.

13 дугаар зүйл. Ойн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагын тогтолцоо, бүрэн эрх

13.1. Байгаль орчны асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүний эрхлэх асуудлын хүрээнд ойн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага /цаашид "төрийн захиргааны байгууллага" гэх/, аймаг, нийслэлийн байгаль орчны албаны бүрэлдэхүүнд ойн асуудал эрхэлсэн нэгж ажиллана.

13.2. Шаардлагатай тохиолдолд ойг хамгаалах, зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх, үржүүлэх нэгдсэн бодлогыг орон нутагт хэрэгжүүлэх, ойн санг гэрээгээр нөхөрлөл, аж ахуйн нэгж, байгууллагад эзэмшүүлэх ажлыг зохион байгуулахад мэргэжил, арга зүйн туслалцаа үзүүлэх үүрэг бүхий сум дундын болон сумын ойн анги, зарим сумдын Засаг даргын Тамгын газарт ойн асуудал хариуцсан албан тушаалтанг тус тус ажиллуулж болно.

13.3. Төрийн захиргааны байгууллага ойн талаар дараахь бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

13.3.1. ойн нөөцөд тулгуурлан жил бүр ашиглах ойн баялгийн дээд хэмжээг тогтоох санал боловсруулж, төрийн захиргааны төв байгууллагад тавьж шийдвэрлүүлэх;

13.3.2. ойг ашиглах, хамгаалах, нөхөн сэргээх, үржүүлэх талаар төрийн эрх бүхий байгууллагаас гаргасан шийдвэрийг хэрэгжүүлэх ажлыг зохион байгуулах;

13.3.3. ой бүхий сум, дүүргийн менежментийн төлөвлөгөөг батлах, хэрэгжилтийг хангах ажлыг зохион байгуулах;

13.3.4. мод бэлтгэсэн, түймэр, хөнөөлт шавж, өвчинд нэрвэгдсэн ойн талбай, говь, хээрийг ойжуулах, ойн зурвас байгуулах ажлыг төв, орон нутгийн түвшинд зохион байгуулах;

13.3.5. ойн экологи-эдийн засгийн үнэлгээг боловсруулах, батлуулах;

13.3.6. мод, сөөгийн үрийн нөөцийн сан бүрдүүлэх, мод үржүүлгийн газар байгуулах, тарьц, суулгац ургуулах ажлыг улсын хэмжээнд мэргэжлийн удирдлага зохицуулалтаар хангах;

13.3.7. орон нутаг дахь ойн чиглэлийн нөхөрлөл, аж ахуйн нэгж, байгууллагыг мэргэжлийн удирдлагаар хангах;

13.3.8. ойг хамгаалах, нөхөн сэргээх, үржүүлэх зориулалтаар улсын төсвөөс олгосон хөрөнгийг хуваарилах, зарцуулалтад хяналт тавих, гүйцэтгэлийг тайлагнах;

13.3.9. ойг хамгаалах, зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх, үржүүлэх талаар технологи, норм, нормативын үндэслэл боловсруулах, батлуулах;

13.3.10. ойн нөөцийн өөрчлөлтөд хяналт, шинжилгээ хийх, ойн мэдээллийн сан бүрдүүлж, мэдээллээр хангах;

13.3.11. ойг хамгаалах, нөхөн сэргээх, үржүүлэх ажилд дотоод, гадаадын аж ахуйн нэгж, байгууллагыг оролцуулахад бүх талын дэмжлэг туслалцаа үзүүлэх;

13.3.12. ойг хамгаалах, зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх, үржүүлэх чиглэлээр нөхөрлөл, аж ахуйн нэгж, байгууллагын явуулах үйл ажиллагааны хөтөлбөр, ойн менежментийн төлөвлөгөөний үлгэрчилсэн загвар, тэдгээрийг боловсруулах заавар, журам батлах.

14 дүгээр зүйл. Аймаг, нийслэлийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын болон Засаг даргын бүрэн эрх

14.1. Аймаг, нийслэлийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал дараахь бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

14.1.1. ойг хамгаалах, зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх, үржүүлэх, арга хэмжээний хөтөлбөр, шаардагдах төсвийг баталж, биелэлтэд хяналт тавих;

14.1.2. ойн сангийн төлөв байдал, мэдээллийн сангийн тухай Засаг даргын мэдээлэл, тайланг сонсох;

14.1.3. Засаг даргын саналыг үндэслэн ойн сангийн тодорхой хэсгийг орон нутгийн хамгаалалтад авах, түүний хилийн зааг, хамгаалалтын дэглэм тогтоох, биелэлтэд нь хяналт тавих;

14.1.4. төрийн захиргааны төв байгууллагын баталсан дээд хязгаарт багтааж тухайн жилд ойгоос бэлтгэх хэрэглээний модны хэмжээг сумдаар хуваарилан батлах.

14.2. Аймаг, нийслэлийн Засаг дарга дараахь бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

14.2.1. ойн тухай хууль тогтоомж, Засгийн газрын шийдвэрийн биелэлтийг зохион байгуулах;

14.2.2. ойг хамгаалах, зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх, үржүүлэх арга хэмжээний хөтөлбөрийг боловсруулах, батлуулах, биелэлтийг хангах;

14.2.3. ойн сангийн мэдээ, тайланг энэ хуулийн 13 дугаар зүйлд заасан төрийн захиргааны байгууллагад хүргүүлж байх;

14.2.4. тухайн жилд ойгоос бэлтгэх модны хэмжээний талаархи саналаа энэ хуулийн 13 дугаар зүйлд заасан төрийн захиргааны байгууллагад хүргүүлэх;

14.2.5. ойг хамгаалах, зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх, үржүүлэх талаар нөхөрлөл, аж ахуйн нэгж, байгууллагаас явуулж байгаа үйл ажиллагааны явцад хяналт тавьж, илэрсэн зөрчлийг арилгуулах, шаардлагатай бол

оин санд сөргөөр нөлөөлж буй үйл ажиллагааг нь түдгэлзүүлэх;

14.2.6. ойн хөнөөлт шавж, өвчин, түймрээс урьдчилан сэргийлэх, учирсан хохирлыг арилгах, ойг хамгаалах, зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх, үржүүлэх арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд орон нутгийн төсвөөс шаардагдах хөрөнгийг батлуулах, хэрэгжүүлэх;

14.2.7. аймаг, нийслэлийн Байгаль орчны албаны ойн асуудал эрхэлсэн нэгж, сум дундын ойн ангийг байгуулах, тэдгээрийн даргыг Байгаль орчны албаны даргатай зөвшилцөн томилох, чөлөөлөх, нэгжийн ажиллах журмыг батлах;

14.2.8. ойг нөхөн сэргээх, үржүүлэх ажлыг жил бүр зохион байгуулж, түүний биелэлтэд хяналт тавих.

14.3. Аймаг, нийслэлийн Байгаль орчны алба нь дараахь бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

14.3.1. хариуцсан нутаг дэвсгэртээ ойн тухай хууль тогтоомжийн биелэлтийг хангах ажлыг зохион байгуулж, дүнг аймаг, нийслэлийн Засаг дарга, болон энэ хуулийн 13 дугаар зүйлд заасан төрийн захиргааны байгууллагад тайлагнах;

14.3.2. аймаг, нийслэлийн ойн мэдээллийн санг бүрдүүлж, төрийн захиргааны болон төрийн захиргааны төв байгууллагыг мэдээллээр хангах;

14.3.3. өөрийн харьяа сум, дүүргийн ойн ангийг мэргэжлийн удирдлагаар хангах, үйл ажиллагаанд нь хяналт тавих;

14.3.4. ойг хамгаалах, зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх, үржүүлэх талаархи саналаа иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал, Засаг даргад танилцуулж шийдвэрлүүлэх, шаардлагатай бол энэ хуулийн 13 дугаар зүйлд заасан төрийн захиргааны байгууллагад тавих;

14.3.5. мэргэжлийн байгууллагаар ойн баялгийн судалгааг хийлгэх захиалга өгөх;

14.3.6. ойн нөөц ашигласны төлбөр, хураамжийг зохих хууль тогтоомжийн дагуу ногдуулж, төвлөргүүлэх;

14.3.7. нутаг дэвсгэрийнхээ хэмжээнд ойг хамгаалах, зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх, үржүүлэх үйл ажиллагааг зохион байгуулах;

14.3.8. өөрийн албанд ойн асуудал хариуцсан нэгж ажиллуулах, сум дундын болон

сумын ойн ангийн дарга болон сумын ойн асуудал хариуцсан албан тушаалтанг томилох, чөлөөлөх тухай саналаа тухайн шатны Засаг даргад өгөх;

14.3.9. ойг сангийн тодорхой хэсгийг эзэмшигч нөхөрлөл, аж ахуйн нэгж, байгууллагын менежментийн төлөвлөгөөг батлах, хэрэгжилтэд хяналт тавих;

14.3.10. ойг хамгаалах, нөхөн сэргээх, үржүүлэх зориулалтаар төсвөөс хуваарилсан хөрөнгийг гэрээ байгуулан гүйцэтгэгчид олгож, түүний зарцуулалтад хяналт тавьж, гүйцэтгэлийг тайлагнах.

15 дугаар зүйл. Сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын болон Засаг даргын бүрэн эрх

15.1. Сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал дараахь бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

15.1.1. ойг хамгаалах, зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх, үржүүлэх арга хэмжээнд шаардагдах төсвийг батлах, биелэлтэд хяналт тавих;

15.1.2. хууль тогтоомжид заасан үндэслэл, журмын дагуу тухайн жилд ашиглах ойн нөөцийн хэмжээг тогтоох;

15.1.3. ойг хамгаалах талаар Засаг даргаас хэрэгжүүлсэн ажлын тайлан хэлэлцэх, шийдвэр гаргах;

15.1.4. баг, хорооны иргэдийн Нийтийн Хурлын саналыг үндэслэн нөхөрлөл, аж ахуйн нэгж, байгууллагад ойн сангийн тодорхой хэсгийг гэрээгээр эзэмшүүлэх асуудлыг шийдвэрлэх, хяналт тавих;

15.1.5. нөхөрлөл, аж ахуйн нэгж, байгууллагад ойн сангийн тодорхой хэсгийг эзэмшүүлсэн гэрээний биелэлтийг жил бүр хэлэлцэн дүгнэж байх;

15.1.6. ойг хамгаалах, зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх, үржүүлэх бодлого, чиглэлийг батлах, хяналт тавих;

15.1.7. шаардлагатай бол сум, дүүрэгт ойн асуудал хариуцсан нэгж, албан тушаалтан ажиллуулах, шаардагдах төсвийг батлах.

15.2. Сум, дүүргийн Засаг дарга дараахь бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

15.2.1. ойн тухай хууль тогтоомж, иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал, дээд шатны байгууллагын шийдвэрийн биелэлтийг зохион байгуулах;

15.2.2. ойг хамгаалах, зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх, үржүүлэх арга хэмжээний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх;

15.2.3. нөхөрлөл, аж ахуйн нэгж, байгууллагад ойн нөөцийг ашиглуулах эрхийн бичгийг хууль тогтоомжийн дагуу олгох, хүчингүй болгох;

15.2.4. ойг хамгаалах, зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх, үржүүлэх талаархи нөхөрлөл, аж ахуйн нэгж, байгууллагын үйл ажиллагаанд хяналт тавьж, илэрсэн зөрчлийг арилгуулах, тэдний тарьж ургуулсан таримал ойг хүлээн авах;

15.2.5. түймэр, хөнөөлт шавж, өвчин, хууль бус үйл ажиллагаанаас урьдчилан сэргийлэх, учирсан хор хөнөөлийг арилгах;

15.2.6. энэ хуулийн 15.1.4-т заасан шийдвэрийг үндэслэн нөхөрлөл, аж ахуйн нэгж, байгууллагад ойн сангийн тодорхой хэсгийг болзол, хугацаатайгаар эзэмшүүлэх гэрээ байгуулах, биелэлтэд хяналт тавих;

15.2.7. нөхөрлөл, аж ахуйн нэгж, байгууллагын менежментийн төлөвлөгөөг үндэслэн сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлаас тогтоосон хязгаарт багтаан мод бэлтгэх шийдвэр гаргах, хэрэгжүүлэх, хяналт тавих;

15.2.8. ойн нөөцийн бүртгэл, ой зохион байгуулалтын ажлыг өөрийн хариуцсан нутаг дэвсгэртээ ойн мэргэжлийн байгууллагаар гүйцэтгүүлж, сумын менежментийн төлөвлөгөөг батлуулах, хэрэгжүүлэх;

15.2.9. сум, дүүргийн ойн асуудал хариуцсан нэгжийн даргыг томилох, чөлөөлөх, ажиллах журмыг батлах.

15.3. Сум дундын болон сум, дүүргийн ойн анги нь дараахь бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

15.3.1. ойгоос мод бэлтгэх талбай тусгаарлах;

15.3.2. бэлтгэсэн мод, модон материалд гарал үүслийн гэрчилгээ олгох;

15.3.3. сум, дүүргийнхээ ойг хамгаалах, зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх, үржүүлэх хөтөлбөр болон менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх;

15.3.4. ойн сангийн тодорхой хэсгийг эзэмшигч нөхөрлөл, аж ахуйн нэгж, байгууллагад мэргэжил, арга зүйн зөвлөгөө өгөх;

15.3.5. ойн баялгийг ашигласны төлбөр, хураамжийг ногдуулж, тэдгээрийн гүйцэтгэлийг хангах;

15.3.6. аймаг, сумын түвшинд ойг хамгаалах, зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх, үржүүлэх талаар явуулж буй бодлогыг хэрэгжүүлэх, үр дүнг тооцох;

15.3.7. мэдээллийн санг эрхлэх;

15.3.8. иргэдэд ойг хамгаалах, зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх, үржүүлэх чиглэлээр сургалт, сурталчилгаа явуулах;

15.3.9. ойг түймэр, хөнөөлт шавж, өвчин зэрэг байгалийн гэнэтийн аюул, гамшгаас урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах, тэдгээртэй тэмцэх арга хэмжээг хэрэгжүүлэх;

15.3.10. нөхөрлөл, аж ахуйн нэгж, байгууллагын менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийг хангуулж, зөрчлийг арилгах;

15.3.11. сум дундын болон сум, дүүргийн ойн анги нь төсөв, мэргэжил, арга зүйн зөвлөгөө, үйлчилгээ үзүүлсний орлого зэрэг эх үүсвэрээс санхүүжнэ.

16 дугаар зүйл. Баг, хорооны иргэдийн Нийтийн Хурал болон Засаг даргын бүрэн эрх

16.1. Баг, хорооны иргэдийн Нийтийн Хурал дараахь бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

16.1.1. ойг хамгаалах, зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх, үржүүлэх ажлын чиглэлийг тогтоох, хэрэгжүүлэх, хяналт тавих;

16.1.2. ойн тухай хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн тухай баг, хорооны Засаг даргын мэдээллийг сонсох;

16.1.3. нөхөрлөл, аж ахуйн нэгж, байгууллагад ойн сангийн тодорхой хэсгийг эзэмшүүлэх, гэрээг цуцлах санал, дүгнэлтийг сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал, Засаг даргад уламжлах.

16.2. Баг, хорооны Засаг дарга дараахь бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

16.2.1. ойн тухай хууль тогтоомж, иргэдийн Нийтийн Хурал болон дээд шатны байгууллагын шийдвэрийн хэрэгжилтийг зохион байгуулах;

16.2.2. нутаг, дэвсгэртээ мод, сөөг тарих ажлыг зохион байгуулж, иргэдийг өргөнөөр оролцуулах.

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ

ИРГЭН, НӨХӨРЛӨЛ, АЖ АХУЙН НЭГЖ, БАЙГУУЛЛАГЫН ЭРХ, ҮҮРЭГ

17 дугаар зүйл. Ойг хамгаалах талаархи иргэний эрх, үүрэг

17.1. Иргэн ойг хамгаалах талаар дараахь эрх эдэлнэ:

17.1.1. ойн тухай хууль тогтоомжийг зөрчсөний улмаас ойн санд, эсхүл тухайн иргэний эрүүл мэнд, эд хөрөнгөнд хохирол учруулсан этгэдэд хууль зүйн хариуцлага хүлээлгэх болон учирсан хохирлыг нөхөн төлүүлэхийг шаардах;

17.1.2. нөхөрлөл байгуулах замаар оршин суугаа нутгийнхаа ойн санг эзэмших,

хамгаалах, зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх арга хэмжээ авах;

17.1.3. холбогдох байгууллагаас ойн нөөц, түүний хамгаалалт, ашиглалтын талаар үнэн, зөв мэдээлэл авах;

17.1.4. түлшний болон ахуйн хэрэглээнд шаардагдах мод бэлтгэх хүсэлтээ сум, дүүргийн эрх бүхий албан тушаалтан болон ойн сангийн тодорхой хэсгийг гэрээгээр эзэмшигчдэд гаргах зөвшилцсөний үндсэн дээр ойн мэргэжлийн байгууллага, албан тушаалтны хяналт, зааварчлагын дор гүйцэтгэх.

17.2. Иргэн ойг хамгаалах талаар дараахь үүрэг хүлээнэ:

17.2.1. ойн тухай хууль тогтоомжийг сахин биелүүлэх;

17.2.2. ойн баялгийг хууль бусаар ашигласан, гэмтээсэн, устгаж сүйтгэсэн зөрчлийн талаар орон нутгийн Засаг дарга, улсын байцаагч, байгаль хамгаалагчид нэн даруй мэдэгдэх;

17.2.3. ойг хамгаалах үндэсний уламжлал, ёс заншлыг сахиж, үр хүүхэддээ экологийн хүмүүжил олгох.

18 дугаар зүйл. Нөхөрлөл, түүний эрх, үүрэг

18.1. Энэ хуулийн 3.1.8-д заасан нөхөрлөл нь мөн хуулийн 9.3-т заасны дагуу ойн сангийн тодорхой хэсгийг хамгаалах, зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх, үржүүлэх ойн менежментийн төлөвлөгөөтэй байна.

18.2. Нөхөрлөл нь хууль тогтоомжид нийцсэн дүрэмтэй байна.

18.3. Нөхөрлөл нь сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хуралд ойн баялгийг хамгаалах, зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх чиглэлээр явуулж байгаа үйл ажиллагааныхаа хөтөлбөр, менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийн тайланг жил бүр тавина.

18.4. Нөхөрлөл нь гэрээгээр эзэмшсэн газартаа Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуулийн 26 дугаар зүйлийн 8 дахь хэсэгт заасны дагуу идэвхтэн байгаль хамгаалагчийг ажиллуулж болно.

18.5. Нөхөрлөлийн гишүүдийн 80-аас доошгүй хувь нь гэрээгээр эзэмшиж байгаа ойн сангад байнга харж хамгаалах, хяналт тавих боломжтой тухайн засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжийн байнгын оршин суугч иргэд байна.

18.6. Нөхөрлөлийн гишүүн нь Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуулийн 31^д дүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасан шаардлагыг хангасан байна.

18.7. Нөхөрлөл нь ойн сангийн тодорхой хэсгийг эзэмших давуу эрхтэй бөгөөд дараахь баримт бичгийг бүрдүүлнэ:

18.7.1. ойн сангийн тодорхой хэсгийг эзэмшиж хамгаалах чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулахыг хүссэн өргөдөл;

18.7.2. ойн сангийн тодорхой хэсгийг гэрээгээр эзэмшихийг зөвшөөрсөн тухай баг, хорооны иргэдийн Нийтийн Хурлын санал, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын шийдвэр;

18.7.3. ойн сангийн тодорхой хэсгийг хамгаалах, зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх, үржүүлэх ойн менежментийн төлөвлөгөө;

18.7.4. нөхөрлөл байгуулсан гишүүдийн хамтран ажиллах тухай гэрээний хуулбар;

18.7.5. нөхөрлөлийн гишүүдийн иргэний үнэмлэхийн хуулбар.

18.8. Баримт бичиг нь энэ хуулийн 18.6-д заасан шаардлага, 18.7-д заасан бүрдлийг хангасан бол сум, дүүргийн Засаг дарга ойг эзэмшүүлэх гэрээ байгуулж, гэрчилгээ олгоно.

18.9. Гэрээний дагуу ойн сангийн тодорхой хэсгийг нөхөрлөлд эзэмшүүлэхдээ гишүүдийн тоо, чадамж, хариуцах талбай, нөөц, экологийн онцлог зэргийг харгалзана.

18.10. Дараахь тохиолдолд тухайн сум, дүүргийн Засаг дарга ойн сангийн тодорхой хэсгийг эзэмшиж хамгаалах чиглэлээр явуулах нөхөрлөлийн үйл ажиллагааг зогсоож, гэрээг цуцална.

18.10.1. ойн сангийн тодорхой хэсгийг эзэмшиж хамгаалах, эзэмших чиглэлээр явуулах үйл ажиллагааг зогсоох тухай баг, хорооны иргэдийн Нийтийн Хурлын санал, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын шийдвэр гарсан;

18.10.2. нөхөрлөлийн бүх гишүүдийн хурлаар ойн сангийн тодорхой хэсгийг эзэмших үйл ажиллагааг зогсоох шийдвэр гарсан;

18.10.3. энэ хуулийн 18.6, 18.8-д заасан нөхцөл, шаардлага болон гэрээгээр хүлээсэн үүргээ удаа дараа биелүүлээгүй, эсхүл гэрээ байгуулснаас эхлэн 6 сарын хугацаанд ойг хамгаалах чиглэлийн үйл ажиллагаа явуулаагүй.

18.11. Нөхөрлөл нь энэ хуулийн 18.8-д заасан гэрээний хүрээнд дараахь эрхтэй:

18.11.1. эзэмшлийн газартаа менежментийн төлөвлөгөөний дагуу хийгдэх үйл ажиллагааг тасралтгүй явуулах;

18.11.2. эзэмшлийн газраасаа менежментийн төлөвлөгөө, эрхийн бичгийн дагуу бэлтгэсэн мод, ойн дагалт нөөцийг ашиглах, хэрэгцээгээ илүү гарсан мод, ойн дагалт нөөцийг худалдан борлуулах;

18.11.3. улсын болон орон нутгийн төсвийн хөрөнгөөр гүйцэтгэх ойн аж ахуйн арга хэмжээний төсөл, хөтөлбөр боловсруулах, санал өгөх, уралдаант шалгаруулалтад оролцох;

18.11.4. менежментийн талаар явуулах сургалт, семинар, мэргэжил олгох, давтан сургах үйл ажиллагаанд хамрагдах.

18.12. Нөхөрлөл энэ хуульд заасан үүргийг биелүүлэхийн зэрэгцээ тухайн шатны Засаг даргатай байгуулсан гэрээнд заасан үйл ажиллагааг явуулна.

19 дүгээр зүйл. Аж ахуйн нэгж, байгууллагын эрх, үүрэг

19.1. Аж ахуйн нэгж, байгууллага дараахь эрх эдэлж, үүрэг хүлээнэ:

19.1.1. байгаль орчныг хамгаалах болон ойн тухай хууль тогтоомж, Засгийн газар, нутгийн өөрөө удирдах байгууллага, Засаг даргын шийдвэр, байгаль орчны улсын байцаагч, байгаль хамгаалагчийн шаардлагыг биелүүлэх;

19.1.2. ойг ашиглах чиглэлийн үйлдвэрлэл, үйлчилгээ эрхэлдэг аж ахуйн нэгж, байгууллага үйл ажиллагааныхаа сөрөг нөлөөллийг бууруулах болон ойг хамгаалах, нөхөн сэргээх, үржүүлэх арга хэмжээний зардлыг жил бүр төсөвтөө тусган хэрэгжүүлэх;

19.1.3. ойн сангийн тодорхой хэсгийг гэрээгээр эзэмшсэн аж ахуйн нэгж, байгууллага нь энэ хуулийн 9.3-т заасны дагуу ойг хамгаалах, зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх, үржүүлэх чиглэлээр явуулах үйл ажиллагааны менежментийн төлөвлөгөөг батлуулж мөрдөх;

19.1.4. ойн сангийн тодорхой хэсгийг гэрээгээр эзэмшсэн аж ахуйн нэгж, байгууллага өөрийн эзэмшлийн ойгоос менежментийн төлөвлөгөө, гэрээ, эрхийн бичигт заасан нөхцөл, болзлын дагуу мод, ойн дагалт нөөцийг ашиглах;

19.1.5. зохих журмын дагуу бэлтгэсэн гуалин, шургааг, дүнс, зүсмэл материалыг өөр аймаг, сум, хот суурингийн хооронд тээвэрлэх, худалдахдаа мод, модон материалд гэрэл үүслийн гэрчилгээг холбогдох ойн ангиас авсан байх;

19.1.6. Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуулийн 26 дугаар зүйлийн 8 дахь хэсэгт заасан нөхцөлөөр ойн сангийн эзэмшил бүхий газарт идэвхтэн байгаль хамгаалагчийг ажиллуулах;

19.1.7. ойн сангийн тодорхой хэсгийг гэрээгээр эзэмшихийг хүссэн аж ахуйн нэгж, байгууллага энэ хуулийн 18.7.1-18.7.3-т заасан баримт бичгийг бүрдүүлэх бөгөөд тухайн сум, дүүргийн төсөвт зохих татварыг төлөх;

19.1.8. аж ахуйн нэгж, байгууллагын баримт бичиг энэ хуулийн 19.1.7-д заасан бүрдэл, шаардлагыг хангасан бол сум, дүүргийн Засаг дарга ойн сангийн тодорхой хэсгийг

эзэмшүүлэх тухай гэрээ байгуулж, гэрчилгээ олгох;

19.1.9. ойн хууль тогтоомжид заасан үүргийг биелүүлэхийн зэрэгцээ тухайн шатны Засаг даргатай байгуулсан гэрээнд заасан үйл ажиллагааг явуулах;

19.1.10. жил бүр сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хуралд ойг хамгаалах, зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх, үржүүлэх ойн менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийн талаар тайлан тавьж, ажлаа дүгнүүлэх;

19.2. Ойн сангийн тодорхой хэсгийг гэрээгээр эзэмшигч аж ахуйн нэгж, байгууллага энэ хуулийн 18.10.1-д заасан шийдвэр гарсан, энэ хуулийн 19.1.10-д заасан заалтыг биелүүлээгүй, энэ хуулийн 19.1.7-д заасан заалтыг зөрчсөн, гэрээ байгуулснаас хойш 6 сар ойг хамгаалах чиглэлийн үйл ажиллагаа явуулаагүй тохиолдолд тухайн сум, дүүргийн Засаг дарга үйл ажиллагааг нь зогсоож, гэрээг цуцална.

19.3. Энэ хуулийн 19.1.8-д заасан гэрээ болон гэрчилгээний загварыг төрийн захиргааны төв байгууллага батална.

20 дугаар зүйл. Ойн мэргэжлийн байгууллага, түүний үйл ажиллагаа.

20.1. Ойг хамгаалах, зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх, үржүүлэх үйл ажиллагааг мэргэжлийн түвшинд явуулах, арга зүйн зөвлөгөөгөөр хангах эрхийг холбогдох хуулийн дагуу авсан байгууллагыг ойн мэргэжлийн байгууллага гэнэ.

20.2. Энэ хуулийн 20.1-д заасан байгууллага нь өмчийн аль ч хэлбэртэй байж болох бөгөөд дараахь чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулна:

20.2.1. ойн сан, түүний нөөцийн тооллого бүртгэл, ой зохион байгуулалтын ажлыг улс, орон нутгийн болон нөхөрлөл, аж ахуйн нэгж, байгууллагын захиалга, хөрөнгөөр гүйцэтгэх, тэдгээрийн ойн менежментийн төлөвлөгөөг боловсруулах;

20.2.2. ойг хамгаалах, зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх, үржүүлэх чиглэлээр мэргэжлийн дүгнэлт гаргах, эрх олгосон тохиолдолд нөлөөллийн үнэлгээ хийх;

20.2.3. ойн хөнөөлт шавж, өвчин, түймрээс урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах, тэдгээртэй тэмцэх арга хэмжээг улсын захиалга, даалгаврын дагуу авч хэрэгжүүлэх;

20.2.4. ойг хамгаалах, зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх, үржүүлэх талаар нөхөрлөл, аж ахуйн нэгж, байгуулагад мэргэжил, арга зүйн зөвлөгөө өгөх, сургалт явуулах, төсөл, хөтөлбөр боловсруулах, хэрэгжүүлэх;

20.2.5. өөрийн гүйцэтгэсэн ажлын үнэн зөвийг хариуцаж, үйл ажиллагааныхаа

талаар төрийн захиргааны байгууллагад тайлагнах;

20.3. Энэ хуулийн 20.1-д заасан байгууллагын ажиллах журмыг төрийн захиргааны төв байгууллага батална.

21 дүгээр зүйл. Төрийн бус байгууллагыг ойн санг хамгаалахад оролцуулах

21.1. Ойн баялгийг хамгаалах дүрмийн зорилго бүхий төрийн бус байгууллага холбогдох төрийн захиргааны төв байгууллагатай зөвшилцөн Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуулийн 32 дугаар зүйлд заасны дагуу ойг хамгаалах талаар дараахь үйл ажиллагааг явуулж болно:

21.1.1. ойн тухай хууль тогтоомжийн биелэлтэд олон нийтийн хяналт тавих, үзлэг хийх, илэрсэн зөрчлийг арилгахыг шаардах, уг асуудлыг эрх бүхий байгууллагад тавьж шийдвэрлүүлэх;

21.1.2. ойг хамгаалах талаархи саналаа холбогдох төрийн байгууллага болон зохих шатны Хурал, Засаг даргад уламжлах;

21.1.3. ойг хамгаалах, зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх, үржүүлэх чиглэлээр сургалт, сурталчилгаа зохион байгуулах;

21.1.4. ойг хамгаалах, нөхөн сэргээх, үржүүлэх төсөл, зөвлөмж, аргачлал боловсруулж, холбогдох байгууллагад танилцуулан шийдвэр гаргуулах.

21.2. Төрийн захиргааны төв байгууллага ойг хамгаалах, зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх, үржүүлэх талаархи төрийн гүйцэтгэх байгууллагын тодорхой чиг үүргийг гэрээний үндсэн дээр Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуулийн 32 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасны дагуу ойг хамгаалах дүрмийн зорилго бүхий төрийн бус байгууллагаар гүйцэтгүүлж, түүний хэрэгжилтийг санхүүжүүлж болно.

ТАВДУГААР БҮЛЭГ

ОЙГ ХАМГААЛАХ, НӨХӨН СЭРГЭЭХ

22 дугаар зүйл. Ойг хамгаалах арга хэмжээ

22.1. Ойг хамгаалах арга хэмжээнд ойг түймэр, хөнөөлт шавж, өвчнөөс сэргийлэх, тэдгээртэй тэмцэх, хүний үйл ажиллагааны сөрөг нөлөөллөөс хамгаалах, ойн хэвийн өсөлт, нөхөн сэргэлтийг хангах, удмын санг хамгаалах арга хэмжээ багтана.

22.2. Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал нутаг

дэвсгэрийнхээ ой бүхий газрын доройтсон хэсэгт ойн санг хамгаалах, нөхөн сэргээх зорилгоор 3 хүртэлх жилийн хугацаагаар ашиглалтын үйл ажиллагааг зогсоож болно.

23 дугаар зүйл. Ойг түймрээс хамгаалах

23.1. Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Засаг дарга ойн түймэртэй тэмцэх, түүнээс урьдчилан сэргийлэх талаар хөтөлбөр боловсруулж, түүнийг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлыг жил бүр орон нутгийн төсөвт тусуулах арга хэмжээ авна.

23.2. Нөхөрлөл, аж ахуйн нэгж, байгууллага гэрээний дагуу эзэмшиж байгаа ойн сангийн хэсгийг түймрээс хамгаалах арга хэмжээг өөрийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлнэ.

23.3. Ойд түймэр гарсан шалтгаан учирсан хохирол, түймрийг унтраахад гарсан зардлын хэмжээг аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Засаг даргын шийдвэрээр томилсон ажлын хэсэг, эсхүл гал түймэртэй тэмцэх төрийн захиргааны байгууллага тодорхойлно.

23.4. Иргэн, нөхөрлөл, аж ахуйн нэгж, байгууллага ойг түймрээс урьдчилан сэргийлэх, түүнтэй тэмцэх чиглэлээр дараахь шаардлагыг биелүүлнэ:

23.4.1. түймрийн аюултай үе болох жил бүрийн 3 дугаар сарын 20-ны өдрөөс 6 дугаар сарын 10-ны өдөр, 9 дүгээр сарын 20-ны өдрөөс 11 дүгээр сарын 10-ны өдөр хүртэлх хугацаанд ил задгай гал түлээгүй байх, зайлшгүй тохиолдлоор түлсэн гал, түүний цог, нурам, түүнчлэн асаасан шүдэнз, татсан тамхийг бүрэн унтраах.

23.4.2. түймрийн аюултай үед ойгоос мод бэлтгэх, ойн дагалт нөөц ашиглах, аялал, зугаалгаар явах, бусад үйл ажиллагаа явуулахдаа тухайн нутаг дэвсгэрийг хариуцсан байгаль хамгаалагчид мэдэгдэж, гал түймэр гаргахгүй байх талаар баталгаа өгөх.

23.4.3. Ой, хээрийг түймрээс хамгаалах тухай хуулийн⁵ 7 дугаар зүйлийн холбогдох заалтуудыг чанд мөрдөх.

23.5. Бүх шатны Засаг дарга өөрийн бүрэн эрхийн хүрээнд хүн хүч, техник хэрэгслийг дайчлан түймэр унтраах ажлыг шуурхай зохион байгуулах бөгөөд энэ талаар Засаг даргаас тавьсан шаардлагыг иргэн, нөхөрлөл, аж ахуйн нэгж, байгууллага биелүүлэх үүрэгтэй.

24 дүгээр зүйл. Ойг хөнөөлт шавж, өвчнөөс хамгаалах

24.1. Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Засаг дарга ойг хөнөөлт шавж, өвчнөөс урьдчилан

⁵ Ой, хээрийг түймрээс хамгаалах тухай хууль – "Төрийн мэдээлэл" эмхтгэлийн 1996 оны 11 дүгээр нийтлэгдсэн

сэргийлэх, тэдгээртэй тэмцэх хөтөлбөр боловсруулж, түүнийг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлыг жил бүр орон нутгийн төсөвт тусгуулах арга хэмжээ авна.

24.2. Хөнөөлт шавж, өвчний тархалтын голомт засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн хэд хэдэн нэгжийн нутаг дэвсгэрийг хамарсан тохиолдолд түүнтэй тэмцэх ажлыг ойн мэргэжлийн байгууллага улсын төсвийн хөрөнгөөр гүйцэтгэнэ.

24.3. Нөхөрлөл, аж ахуйн нэгж, байгууллага гэрээний дагуу эзэмшиж байгаа ойн сангийн тодорхой хэсгийг хөнөөлт шавж, өвчнөөс хамгаалах арга хэмжээг өөрийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлнэ.

24.4. Хөнөөлт шавж, өвчний судалгаа явуулах, тэдгээрээс урьдчилан сэргийлэх, тэмцэх ажлыг ойн мэргэжлийн байгууллага гүйцэтгэнэ.

24.5. Ойд хөнөөлт шавж, өвчинтэй тэмцэхэд төрийн захиргааны төв байгууллагаас зөвшөөрснөөс бусад химийн бодис ашиглахыг хориглоно.

25 дугаар зүйл. Ойд арчилгаа, цэвэрлэгээ хийх

25.1. Ойн өсөлтийг сайжруулах, түймэр, хөнөөлт шавж, өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх зорилгоор ойд хийх арчилгаа, цэвэрлэгээг ойн мэргэжлийн байгууллага улс, орон нутгийн төсөв, нөхөрлөл, аж ахуйн нэгж, байгууллага эзэмшлийн ойддоо өөрийн хөрөнгөөр гүйцэтгэнэ.

25.2. Төрийн захиргааны төв байгууллага тухайн жилд ойд хийх арчилгаа, цэвэрлэгээний ажлын хэмжээг Засаг даргынх нь саналыг үндэслэн аймаг, нийслэлээр тогтооно.

25.3. Сум дундын болон сум, дүүргийн ойн анги нь арчилгаа, цэвэрлэгээний журмаар бэлтгэгдсэн модонд эрхийн бичиг, гарал үүслийн гэрчилгээ олгоно.

25.4. Ойд арчилгаа, цэвэрлэгээ хийх журмыг байгаль орчны асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн батална.

26 дугаар зүйл. Ойд хориглох үйл ажиллагаа

26.1. Ойн хэвийн өсөлт, нөхөн сэргэлтийг хангах, хүний үйл ажиллагааны сөрөг нөлөөллөөс ойд хамгаалах зорилгоор дараахь үйл ажиллагаа явуулахыг хориглоно.

26.1.1. насны 5 дугаар анги хүртэлх ой, бүх төрлийн өсвөр мод, түүнчлэн жодоо, яшил,

тоорой, жигд, яргай, сухай, гандигар, тэс болон чацаргана, мойл зэрэг бүх төрлийн жимсний мод, бутыг огтлох, хугалж гэмтээх;

26.1.2. төрийн захиргааны төв байгууллагын зөвшөөрөлгүйгээр ойгоос хуш, гацуур, хайлаасыг бэлтгэх, ашиглах;

26.1.3. ойг хавтгайруулан огтлох аргаар мод бэлтгэх;

26.1.4. ойн сан бүхий газарт зөвшөөрөлгүйгээр өвс хадах;

26.1.5. тарьц суулгац ургуулсан талбайд мод бэлтгэх, мал бэлчээх;

26.1.6. энэ хуулийн 13.1, 13.2-д заасан эрх бүхий байгууллагатай зөвшилцөхгүйгээр эзэмшлийн ойд мод бэлтгэх, ойн дагалт нөөц ашиглах зэрэг үйл ажиллагаа явуулах;

26.1.7. иргэн, нөхөрлөл, аж ахуйн нэгж, байгууллага зохих зөвшөөрөлгүйгээр ойгоос мод бэлтгэх, ойн дагалт нөөц ашиглах, ан агнах;

26.1.8. байгалийн ойгоос зулган модыг энэ хуулийн 13.1, 13.2-т заасан эрх бүхий байгууллагын зөвшөөрөлгүйгээр шилжүүлэн суулгах.

27 дугаар зүйл. Ойг нөхөн сэргээх, үржүүлэх

27.1. Иргэн, нөхөрлөл, аж ахуйн нэгж, байгууллага түймэр, хөнөөлт шавж, өвчинд нэрвэгдсэн, түүнчлэн мод бэлтгэсэн талбайн ойг нөхөн сэргээх, үржүүлэх арга хэмжээг улсын захиалгаар улсын болон орон нутгийн төсөв, өөрийн хөрөнгө, дотоод, гадаадын хандив, тусламжаар гүйцэтгэнэ.

27.2. Иргэн, нөхөрлөл, аж ахуйн нэгж, байгууллага огтолсон нэг модны оронд 10 буюу түүнээс дээш тарьц суулгацыг ойд тарьж ургуулна.

27.3. Тал хээр, говь, цөлийн бүсийг ойжуулах, гол, горхи, булаг, шандын эх бэлчээр, тариалангийн талбайг хамгаалах зорилгоор ногоон зурвас байгуулах хөтөлбөр, төслийг улсын төсөв, бусад эх үүсвэрийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлнэ.

27.4. Ойг хамгаалах, нөхөн сэргээх, үржүүлэхэд улсын төсвөөс зарцуулах хөрөнгийн хэмжээ нь Байгалийн нөөц ашигласны төлбөрийн орлогоос байгаль орчныг хамгаалах, байгалийн нөөцийг нөхөн сэргээх арга хэмжээнд зарцуулах хөрөнгийн хувь, хэмжээний тухай³ хуулийн 4 дүгээр зүйлд зааснаас багагүй байна.

27.5. Ойжуулалт, ойн аж ахуйн үйл ажиллагааг төлөвлөх, зохион байгуулах, санхүүжүүлэх, таримал ойг үнэлэх, улсын ойн санд

³ Байгалийн нөөц ашигласны төлбөрийн орлогоос байгаль орчныг хамгаалах, байгалийн нөөцийг нөхөн сэргээх арга хэмжээнд зарцуулах хөрөнгийн хувь, хэмжээний тухай хууль – Төрийн мэдээлэл эмхтгэлийн 2000 оны 6 дугаарт нийтлэгдсэн.

худалдан авах, өмчлүүлэх журмыг санхүүгийн болон байгаль орчны асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүд хамтран батална.

28 дугаар зүйл. Мод тарьж ургуулах ажлыг зохион байгуулах

28.1. Аймаг, нийслэлийн Засаг дарга бүх нийтээр мод тарих сарын ажлыг жил бүр зохион байгуулж, 16 насанд үрсэн иргэн бүр 1, аж ахуйн нэгж, байгууллага 3-аас доошгүй мод тарьж ургуулах, услах, арчлах бөгөөд өөрийн хүчээр гүйцэтгэх боломжгүй тохиолдолд зардлыг хандивлана.

28.2. Сум, дүүрэг, баг, хорооны Засаг дарга мод суулгах талбайг сонгох, хөрс боловсруулах, тарьц суулгацаар хангах, тэдгээрийг услах, арчлах ажлыг ойн мэргэжлийн байгууллагатай хамтран зохион байгуулж, уг ажилд иргэдийг татан оролцуулна.

28.3. Иргэн, нөхөрлөл, аж ахуйн нэгж, байгууллагын тарьж ургуулсан модыг тодорхой шалгуур үзүүлэлтийг дагуу худалдан авч болно.

ЗУРГАДУГААР БҮЛЭГ

ОЙГ АШИГЛАХ

29 дүгээр зүйл. Бэлтгэж ашиглах модны хэмжээг тогтоох

29.1. Ойгоос тухайн жилд бэлтгэх модны дээд хязгаарыг аймаг, нийслэлийн санал, ой зохион байгуулалтын баримт бичиг, менежментийн төлөвлөгөөг үндэслэн төрийн захиргааны төв байгууллага нийслэл болон аймаг бүрээр тогтооно.

29.2. Аймаг, нийслэлийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал тухайн жилд ойгоос бэлтгэх модны хэмжээг энэ хуулийн 19.1-д заасан хязгаарт багтаан сум, дүүрэг бүрээр тогтооно.

29.3. Сум, дүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал энэ хуулийн 29.1-д заасан хэмжээ, менежментийн төлөвлөгөөг үндэслэн бэлтгэх модны хэмжээг нөхөрлөл, аж ахуйн нэгж, байгууллага бүрээр тогтооно.

30 дугаар зүйл. Мод бэлтгэх гэрээ байгуулах

30.1. Нөхөрлөл, аж ахуйн нэгж, байгууллага энэ хуулийн 29.3-т заасан шийдвэрийг үндэслэн сум, дүүргийн ойн ангийн эрх бүхий албан тушаалтантай мод бэлтгэх гэрээ байгуулна.

30.2. Нөхөрлөл, аж ахуйн нэгж, байгууллага мод бэлтгэх гэрээг дараахь зүйлийг тусгана:

30.2.1. мод бэлтгэх үндэслэл /зохиж шийдвэр/;

30.2.2. мод бэлтгэх хугацаа, зориулалт, бэлтгэх модны төрөл, хэмжээ;

30.2.3. мод бэлтгэлийн талбай тусгаарласан тухай болон ойн нөөцийн тодорхойлолт;

30.2.4. ойг нөхөн сэргээх, түймэр, хөнөөлт шавж, өвчнөөс хамгаалах төлөвлөгөө, түүнийг хэрэгжүүлэх зардлын хэмжээ;

30.2.5. мод бэлтгэсэн талбайг хүлээлгэн өгөх нөхцөл.

30.2.6. мод бэлтгэсэн талбайг хүлээлгэн өгөх, гэрээний биелэлтийг дүгнэх.

31 дүгээр зүйл. Мод бэлтгэх эрхийн бичиг, гарал үүслийн гэрчилгээ олгох

31.1. Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлаас тогтоосон хэмжээнд багтаан сум, дүүргийн Засаг дарга, эсхүл эрх бүхий албан тушаалтан иргэн, нөхөрлөл, аж ахуйн нэгж, байгууллагад мод бэлтгэх эрхийн бичиг, гарал үүслийн гэрчилгээ олгоно.

31.2. Энэ хуулийн 31.1-д заасан эрхийн бичигт иргэн, нөхөрлөл, аж ахуйн нэгж, байгууллагын нэр, хаяг, бэлтгэх модны төрөл, хэмжээ, бэлтгэх, тээвэрлэж дуусгах хугацаа, газрын нэрийг заана.

31.3. Энэ хуулийн 31.1-д заасан эрхийн бичгийг бусдад шилжүүлэхийг хориглоно.

31.4. Ойгоос бэлтгэсэн гуалин, шургааг, дүнс, зүсмэл материалыг өөр аймаг, сум, хот, суурингийн хооронд тээвэрлэх, худалдахад мод, модон материалын гарал үүслийн гэрчилгээ олгогдоно.

31.5. Энэ хуулийн 31.4-т заасан гарал үүслийн гэрчилгээний загвар, түүнийг олгох журмыг Байгаль орчны асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн батална.

32 дугаар зүйл. Ойн дагалт нөөц ашиглах горим

32.1. Иргэн, нөхөрлөл, аж ахуйн нэгж, байгууллагад ойн дагалт нөөцийг ашиглах эрхийн бичгийг тухайн сум, дүүргийн Засаг дарга, эсхүл түүнээс эрх олгосон албан тушаалтан олгоно.

32.2. Энэ хуулийн 32.1-д заасан эрхийн бичигт иргэн, нөхөрлөл, аж ахуйн нэгж, байгууллагын нэр, хаяг, түүж бэлтгэх дагалт баялгийн төрөл, хэмжээ, хугацаа, газрын нэрийг заана.

32.3. Иргэн, нөхөрлөл, аж ахуйн нэгж, байгууллага ойн дагалт нөөцийг төлбөртэйгээр ашиглана.

32.4. Иргэн, нөхөрлөл, аж ахуйн нэгж, байгууллагад энэ хуулийн 32.1-д заасан эрхийн бичиг олгоходоо ойн дагалт нөөц, түүний тархац, тухайн жилийн ургац зэргийг харгалзана.

32.5. Ойн дагалт нөөцийг хамгаалах, зохистой ашиглах үйл ажиллагааг зохицуулсан журмыг Байгаль орчны асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн батална.

32.6. Боловсруулаагүй ойн дагалт нөөцийг экспортлохыг хориглоно.

33 дугаар зүйл. Өөр аймаг, сумын нутагт мод бэлтгэх

33.1. Өөр аймаг, сумын нутагт мод бэлтгэх бол зохих шатны Засаг дарга нар урьдчилан тохиролцож, тухайн жилд бэлтгэх модны дээд хязгаарт багтаан шийдвэрлэнэ.

33.2. Энэ хуулийн 33.1-д заасны дагуу аймаг, нийслэлийн Засаг дарга нар мод бэлтгэх талаар тохиролцоонд хүрч чадаагүй бол төрийн захиргааны төв байгууллага шийдвэрлэнэ.

ДОЛДУГААР БҮЛЭГ

БУСАД ЗҮЙЛ

34 дүгээр зүйл. Ойг хамгаалах эдийн засгийн хөшүүрэг, санхүүжилт

34.1. Ойд үзүүлэх хортой нөлөөллийг багасгасан, түүнчлэн дэвшилтэт арга технологи нэвтрүүлсэн иргэн, нөхөрлөл, аж ахуйн нэгж, байгууллагыг төрөөс урамшуулах бөгөөд журмыг нь Засгийн газар батална.

34.2. Төрийн захиргааны төв байгууллага ойн санд хортой нөлөөлөл үзүүлсний төлбөр, ойгоос мод, ойн дагалт нөөц ашиглах эрхийн бичиг олгосны хураамжийн зохих хэсэг, иргэн, нөхөрлөл, аж ахуйн нэгж, байгууллагын хандив, тусламжийг ойг хамгаалах, нөхөн сэргээх, үржүүлэх арга хэмжээ, мэргэжлийн боловсон хүчин бэлтгэх ажлыг дэмжихэд зарцуулна.

34.3. Иргэн, ойн сангийн тодорхой хэсгийг гэрээгээр эзэмшиж байгаа нөхөрлөл, аж ахуйн нэгж, байгууллагын мод ашигласны төлбөрийн хөнгөлөлтийг Ойгоос хэрэглээний мод, түлээ бэлтгэж ашигласны төлбөрийн тухай хуулийн⁷ 7 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасны дагуу Засгийн газар тогтооно.

34.4. Ойн тухай хууль тогтоомж зөрчсөн тухай үнэн бодит мэдээллийг эрх бүхий

байгууллага, албан тушаалтанд өгсөн, түүнчлэн зөрчлийг илрүүлсэн, буюу илрүүлэхэд бодитой тусалцаа үзүүлсэн иргэнд Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуулийн 34 дүгээр зүйлийн 4 дэх хэсэгт заасны дагуу урамшуулал олгоно.

34.5. Хууль бусаар бэлтгэж хураалгасан гуалин, шургааг, дүнс, зүсмэл материал зэрэг мод, модон материал, түүнчлэн дагалт нөөцийн борлуулалтын орлогын 15 хувийг тухайн зөрчлийг илрүүлсэн улсын байцаагчид Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуулийн 34 дүгээр зүйлийн 5 дахь хэсэгт заасны дагуу урамшуулал болгон олгоно.

34.6. Энэ хуулийн 34.4, 34.5-д заасан урамшуулал олгох журмыг санхүүгийн болон байгаль орчны асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүд хамтран батална.

34.7. Ойжуулалт хийсэн, мод, бут, сөөг тарьсан, тарьц суулгац бойжуулсан мод үржүүлгийн газрын талбайг газрын төлбөрөөс чөлөөлнө.

34.8. Төрийн болон нутгийн өөрөө удирдах байгууллагаас ойг хамгаалах, нөхөн сэргээх, үржүүлэх арга хэмжээг гүйцэтгэх, ойн тухай хууль тогтоомжийн биелэлтэд хяналт тавихад шаардагдах зардлыг улс, орон нутгийн төсвөөс санхүүжүүлнэ.

35 дугаар зүйл. Төлбөр, хураамж

35.1. Ойн баялгийн нөөц ашигласны төлбөр, хураамжид ойн баялгийн нөөц ашиглах эрхийн бичиг олгосны хураамж, ойн дагалт нөөц ашигласны төлбөрийг хамааруулна.

35.2. Эрхийн бичиг, гэрээнд заасан хэмжээнээс хэтрүүлэн, түүнчлэн зөвшөөрөлгүй бэлтгэсэн, түүсэн ойн дагалт нөөцөд нөхөн төлбөр ногдуулна.

35.3. Энэ хуулийн 35.2-д заасан нөхөн төлбөрийг Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуулийн 35 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсэгт заасны дагуу байгаль хамгаалах сан болон орон нутгийн төсөвт шилжүүлнэ.

35.4. Энэ хуулийн 35.1-д заасан төлбөр, хураамжийн дээд, доод хэмжээ, төлөх, хөнгөлөлт үзүүлэх, чөлөөлөх журмыг хуулиар тогтооно.

35.5 Үйлдвэрлэл, үйлчилгээ эрхлэх, ашигт малтмал олборлох зэрэг үйл ажиллагааны явцад устгагдаж байгаа ойн нөхөн төлбөрийг уг ойн экологи-эдийн засгийн үнэлгээгээр тооцож, аж ахуйн нэгж, байгууллага сум, дүүргийн төсөвт төлнө.

⁷ Ойгоос хэрэглээний мод, түлээ бэлтгэх ашигласны төлбөрийн тухай хууль – "Төрийн мэдээлэл" эмхтгэлийн 1995 оны 8-9 дүгээрт нийтлэгдсэн.

36 дугаар зүйл. Ойн салбарын сургалт, шинжлэх ухааны хангамж

36.1. Засгийн газар нь албан болон албан бус боловсролын тогтолцооны хүрээнд иргэдэд ойн талаархи мэдлэг, боловсрол, хүмүүжил, ойг хамгаалах арга, дадал олгох экологийн боловсролын хөтөлбөрийг баталж, биелэлтийг зохион байгуулна.

36.2. Засгийн газар ойн талаар баримтлах сургалт, шинжлэх ухааны хангамжийг дараах байдлаар зохион байгуулна:

36.2.1. сургуулийн өмнөх боловсролын байгууллага, ерөнхий боловсролын сургуульд ойг хамгаалах анхны мэдлэг олгох;

36.2.2. мэргэжлийн сургалт-үйлдвэрлэлийн төв, коллеж, их, дээд сургуульд ойн чиглэлээр бэлтгэх мэргэжилтэй боловсон хүчний эрэлт хэрэгцээг тогтоож, ойг хамгаалах, түүний нөөцийг зохистой ашиглах шинжлэх ухааны үндэс, эрх зүйн мэдлэг олгох хөтөлбөр боловсруулах, хэрэгжүүлэх;

36.2.3. хэвлэл, мэдээллийн хэрэгсэлээр ойн тухай мэдлэг, ойг хамгаалах үндэсний уламжлал, зан заншил, хууль тогтоомжийг сурталчилах.

37 дугаар зүйл. Ойн санд учруулсан хохирлыг нөхөн төлүүлэх

37.1. Иргэн, нөхөрлөл, аж ахуйн нэгж, байгууллага нь өөрийнхөө хууль бус үйл ажиллагааны улмаас ойн сан, түүний нөөцөд учруулсан шууд хохирлыг нөхөн төлнө.

37.2. Энэ хуулийн 37.1-д заасан шууд хохирол болон ойг нөхөн сэргээхэд гарсан зардлыг гэм буруутай этгээдээр нөхөн төлүүлэхээр сум, дүүргийн Засаг дарга шүүхэд нэхэмжлэл гаргана.

37.3. Энэ хуулийн 37.1, 37.2-т заасан хохирлыг нөхөн төлсөн нь гэм буруутай этгээдэд зохих хууль тогтоомжийн дагуу эрүүгийн болон захиргааны хариуцлага хүлээлгэхээс чөлөөлөх үндэслэл болохгүй.

37.4. Хууль бусаар бэлтгэж ашигласан модны нөхөн төлбөрийн хэмжээг экологи-эдийн засгийн үнэлгээгээр, ойн дагалт төлүүлэхээр нөхөн төлбөрийн хэмжээг түүний тухайн үеийн зах зээлийн үнээр тус тус тогтооно.

37.5. Энэ хуульд заасны дагуу гэрээгээр эзэмшүүлсэн ойн сангийн талбайд ашигт малтмалын хайгуулын болон ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл олгох тохиолдолд үй гэрээгээр эзэмшигч зөвшөөрсөн нөхцөлд тусгай зөвшөөрөл хүсэгчээс тухайн ойн сангийн талбайг хамгаалах, нөхөн сэргээхэд гаргасан шууд зардал болон олох

орлогын нөхөн төлбөрийг гэрээний хугацаагаар тооцож гаргуулна.

38 дугаар зүйл. Хууль тогтоомж зөрчигчид хүлээлгэх хариуцлага

38.1. Ойн тухай хууль тогтоомж зөрчсөн гэм буруутай этгээдэд зөрчлийн шинж байдал, хохирлын хэмжээг харгалзан эрүүгийн болон захиргааны хариуцлага хүлээлгэнэ.

38.2. Шүүгч, байгаль орчны хяналтын улсын байцаагч буюу байгаль хамгаалагч ойн тухай хууль тогтоомжийг зөрчсөн этгээдэд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол дор дурдсан захиргааны шийтгэл ногдуулна:

38.2.1. мод бэлтгэсэн талбайгаа цэвэрлээгүй, эсхүл мод огтлох, ойн дагалт нөөц ашиглахдаа технологийн горимыг зөрчсөн иргэнийг 25000-50000, нөхөрлөл, аж ахуйн нэгж, байгууллагыг 150000-200000 төгрөгөөр торгох;

38.2.2. гэрээний дагуу эзэмшүүлсэн ойд түймэр, хөнөөлт шавж, өвчнөөс хамгаалах арга хэмжээ аваагүй бол нөхөрлөл, аж ахуйн нэгж, байгууллагыг 150000-200000 төгрөгөөр торгох;

38.2.3. энэ хуулийн 23.4, 23.5-д заасан түймэртэй тэмцэх, түүнээс сэргийлэх шаардлагыг биелүүлээгүй иргэнийг 25000-50000, нөхөрлөл, аж ахуйн нэгж, байгууллагыг 150000-250000 төгрөгөөр торгох;

38.2.4. зохих эрхийн бичиггүйгээр ойгоос мод, түлээ бэлтгэсэн, ойн дагалт нөөц ашигласан, түүнчлэн гарал үүслийн гэрчилгээгүйгээр гуалин, шургааг, дүнд, зүсмэл материалыг тээвэрлэсэн, худалдсан, худалдан авсан, эсхүл эрхийн бичигт заасан нөхцөл, болзлыг зөрчиж үйл ажиллагаа явуулсан бол хууль бусаар бэлтгэсэн, тээвэрлэсэн зүйл, олсон орлогыг хурааж, зөрчил гаргасан иргэнийг 100000, нөхөрлөл, аж ахуйн нэгж, байгууллагыг 200000-300000 төгрөгөөр торгох;

38.2.5. гэрээ байгуулахгүйгээр ойгоос мод бэлтгэсэн, эсхүл гэрээний нөхцөл, болзлыг зөрчин үйл ажиллагаа явуулсан бол хууль бусаар бэлтгэсэн зүйл, олсон орлогыг хурааж, зөрчил гаргасан иргэнийг 100000, нөхөрлөл, аж ахуйн нэгж, байгууллагыг 200000-300000 төгрөгөөр торгох;

38.2.6. мод, ойн дагалт нөөцийг менежментийн төлөвлөгөөнд туссан хэмжээнээс хэтрүүлэн ашигласан, гэрээний заалтыг зөрчсөн нөхөрлөл, аж ахуйн нэгж, байгууллагыг 200000-300000 төгрөгөөр торгох;

38.2.7. энэ хуулийн 8.6-д зааснаас бусад үйл ажиллагаа явуулсан бол хууль бусаар бэлтгэсэн зүйл, олсон орлогыг хурааж, зөрчил гаргасан иргэнийг 100000, нөхөрлөл, аж ахуйн нэгж, байгууллагыг 200000-300000 төгрөгөөр торгох;

38.2.8. тухайн жилд ойгоос бэлтгэх модны дээд хязгаарыг хэтрүүлэн мод бэлтгэх шийдвэр гаргасан болон эрхийн бичиг олгосон, энэ хуулийн 37.2-т заасан заалтыг биелүүлээгүй албан тушаалтныг 150000 төгрөгөөр торгож, зөрчлийг арилгуулах;

38.2.9. энэ хуулийн 26 дугаар зүйлд заасан хориглосон үйл ажиллагааг явуулсан бол

хууль бусаар бэлтгэсэн зүйл, олсон орлого, ашигласан тээврийн хэрэгсэл, техник, тоног төхөөрөмжийг хурааж, иргэнийг 100000, нөхөрлөл, аж ахуйн нэгж, байгууллагыг 200000-300000 төгрөгөөр торгох.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА Д. ЛҮНДЭЭЖАНЦАН**

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2007 оны 05 дугаар сарын 17-ны өдөр

Улаанбаатар хот

ОЙН ТУХАЙ ХУУЛЬ ХҮЧИНГҮЙ БОЛСОНД ТООЦОХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. 1995 оны 3 дугаар сарын 31-ний өдөр баталсан Монгол Улсын Ойн тухай хуулийг хүчингүй болсонд тооцугуй.

2 дугаар зүйл. Энэ хуулийг 2007 оны 5 дугаар сарын 17-ны өдөр баталсан Ойн тухай хууль

хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА Д. ЛҮНДЭЭЖАНЦАН**

МОНГОЛ УЛСЫН ОЛОН УЛСЫН ГЭРЭЭ

Дугаар А.724 (17) тоот тогтоол
1991 оны 11 дүгээр сарын 07-ны өдөр батлагдсан.

ДАЛАЙН ОЛОН УЛСЫН БАЙГУУЛЛАГЫН ТУХАЙ КОНВЕНЦИД ОРУУЛАХ НЭМЭЛТ ӨӨРЧЛӨЛТ* (Зохицуулах хороо байгуулах тухай)

Ассамблей нь,
Зохицуулах хороо байгуулах асуудлаар Далайн олон улсын байгууллагын тухай конвенцид оруулах нэмэлт өөрчлөлтийг арван долдугаар ээлжит чуулганаар батлах шаардлагатай арга хэмжээ авах талаар арван зургадугаар ээлжит чуулганаар шийдвэрлэсэн А.640(16) тогтоолыг эргэн санаж.

Далайн олон улсын байгууллагын тухайн конвенцид оруулахаар санал болгосон нэмэлт өөрчлөлтийн Зохицуулах хорооноос өгсөн зөвлөмж болон эдгээр зөвлөмжийн талаархи Зөвлөлийн дүгнэлтийг харгалзан үзэж.

1. Далайн олон улсын байгууллагын тухай конвенцид оруулах нэмэлт өөрчлөлтийг батласнаар түүний эх бичвэр энэхүү тогтоолын хавсралтад дараахь байдлаар тусгагдана:

- 11, 15, 21, 56 болон 57 дугаар зүйлүүдэд оруулсан нэмэлт өөрчлөлт;
- 47-51 дүгээр шинэ зүйлүүдийг нэмсэн шинэ "XI Хэсэг"-ийг нэмэх;
- одоогийн XI - XX хэсгүүдийг зохих ёсоор шинэчлэн дугаарлах;
- одоогийн 47-77 дугаар зүйлүүдийг зохих ёсоор шинэчлэн дугаарлах;
- 5, 6, 7, 8, 66, 67, 68, 70, 72, 73 болон 74 дүгээр зүйлүүдэд ишлэл хийж

дугаарласан зүйлүүдийг зохих ёсоор өөрчлөн дугаарлах;

- 15 болон 25 (а) зүйлүүдэд ишлэл хийж дугаарласан хэсгийг зохих ёсоор өөрчлөн дугаарлах;

- нэмэлт II хавсралтад тусгагдсан шинэчлэн дугаарлагдсан зүйлүүдийг зохих ёсоор өөрчлөн дугаарлах;

2. Батласан нэмэлт өөрчлөлтийг Далайн олон улсын байгууллагын тухай конвенцийн 72 дугаар зүйл (өмнө нь 67 дугаар зүйл)-ийн дагуу хадгалуулахаар Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Ерөнхий нарийн бичгийн даргад хүргүүлэх, 73 дугаар зүйл (өмнө нь 68 дугаар зүйл)-д заасны дагуу хүлээн зөвшөөрсөн тухай баримт бичиг болон мэдэгдлийг хүлээн авахыг Байгууллагын Ерөнхий нарийн бичгийн даргаас хүсч.

3. Далайн олон улсын байгууллагын тухай конвенцийн 73 дугаар зүйл (өмнө нь 68 дугаар зүйл)-ийн дагуу хүлээн зөвшөөрсөн тухай холбогдох баримт бичгийн хуулбарыг Ерөнхий нарийн бичгийн даргаас хүлээн авсны дараа энэхүү нэмэлт өөрчлөлтийг аль болох богино хугацаанд хүлээн зөвшөөрөхийг гишүүн орнуудын засгийн газруудад уриалав.

* Далайн олон улсын байгууллагын тухай конвенцид оруулах нэмэлт, өөрчлөлт-ийг соёрхон батлах тухай Монгол Улсын хууль-Төрийн мэдээлэл эмхтгэлийн 2007 оны 20 дугаарт нийтлэгдсэн.

I Хэсэрлэл

ДАЛАЙН ОЛОН УЛСЫН БАЙГУУЛЛАГЫН ТУХАЙ КОНВЕНЦИД ОРУУЛАХ НЭМЭЛТ ӨӨРЧЛӨЛТ (Зохицуулах хороо байгуулах тухай)

11 дүгээр зүйл

Эх бичвэрийг дараах байдлаар өөрчлөв:

Байгууллага нь Ассамблей, Зөвлөл, Далайд аюулгүй байдлыг хангах хороо, Эрх зүйн хороо, Далайн орчныг хамгаалах хороо, Техникийн хамтын ажиллагааны хороо, Зохицуулах хороо болон Байгууллагаас шаардлагатай гэж аль ч үед үзэж болох нэмэлт байгууллага; түүнчлэн Нарийн бичгийн дарга нарын газраас бүрдэнэ.

15 дугаар зүйл

"1" дэх хэсгийн эх бичвэрийг дараах байдлаар өөрчлөв:

(1) Далайд аюулгүй байдлыг хангах хороо, Эрх зүйн хороо, Далайн орчныг хамгаалах хороо, Техникийн хамтын ажиллагааны хороо, Зохицуулах хороо болон бусад Байгууллагуудаас боловсруулсан олон улсын конвенцуд, олон улсын аливаа конвенцид оруулах нэмэлт өөрчлөлтийг батлах бусад зохих журам, эсхүл олон улсын аливаа бага хурлыг зарлан хуралдуулахтай холбогдсон шийдвэрийг гаргана.

21 дүгээр зүйл

Эх бичвэрийг дараах байдлаар өөрчлөв:

(а) Зөвлөл нь Далайд аюулгүй байдлыг хангах хороо, Эрх зүйн хороо, Далайн орчныг хамгаалах хороо, Техникийн хамтын ажиллагааны хороо, Зохицуулах хороо болон Байгууллагын харьяа бусад байгууллагын саналыг харгалзан Ерөнхий нарийн бичгийн даргын боловсруулсан ажлын хөтөлбөр болон төсвийн төслүүдийг авч хэлэлцэн, Байгууллагын нийтлэг ашиг сонирхол, тэргүүлэх чиглэлийг анхааран үзэж, Байгууллагын ажлын хөтөлбөр болон төсвийн төслийг тодорхойлж Ассамблейд танилцуулна.

(б) Зөвлөл нь Далайд аюулгүй байдлыг хангах хороо, Эрх зүйн хороо, Далайн орчныг хамгаалах хороо, Техникийн хамтын ажиллагааны хороо, Зохицуулах хороо болон Байгууллагын харьяа бусад байгууллагын тайлан илтгэл, санал, зөвлөмжийг хүлээн авч тэдгээрийг Ассамблейд хүргүүлэх бөгөөд Ассамблей хуралдаагүй үед Зөвлөлөөс гаргасан тайлбар, зөвлөмжийн хамт байгууллагын гишүүдэд мэдээллийн журмаар хүргүүлнэ.

(с) Зөвлөл нь 28, 33, 38, 43 болон 48 дугаар зүйлүүдийн хамрах хүрээний асуудлыг Далайд аюулгүй байдлыг хангах хороо, Эрх зүйн хороо, Далайн орчныг хамгаалах хороо, Техникийн хамтын ажиллагааны хороо, Зохицуулах хороо болон Байгууллагын харьяа бусад байгууллагаас зохих үед санал дүгнэлт авсны дараа л зөвхөн авч хэлэлцэнэ.

25 дугаар зүйл

(b) хэсгийн эх бичвэрийг дараах байдлаар өөрчлөв:

(b) XVI хэсгийн заалт болон 28, 33, 38, 43 болон 48 дугаар зүйлүүдийн дагуу зохих хороодоос бусад байгууллагатай харилцах асуудлыг Ассамблейн чуулганы хуралдааны хсoronдoх хугацаанд Зөвлөл хариуцна.

XI хэсэг

Шинэ эх бичвэрийг дараах байдлаар оруулав:

Зохицуулах хороо

47 дугаар зүйл

Зохицуулах хороо нь Байгууллагын бүх гишүүнээс бүрдэнэ.

48 дугаар зүйл

Зохицуулах хороо нь Байгууллагын эрхлэх үйл ажиллагааны хүрээнд олон улсын далайн тээврийн хөдөлгөөнийг хөнгөвчлөхөд хамааралтай аливаа асуудлыг авч үзэх бөгөөд ялангуяа:

(а) тухайн үүргийг Байгууллагатай зөвлөлдсөний үндсэн дээр буюу далайн тээврийн хөдөлгөөнийг хөнгөвчлөх асуудлаархи олон улсын конвенцуудийн дагуу, ялангуяа тэдгээр конвенцуудад заасны дагуу батлах олсн нэмэлт өөрчлөлт оруулах арга хэмжээ, эсхүл бусад заалтуудад нийцүүлэн хэрэгжүүлнэ;

(б) 25 дугаар зүйлийн заалтын хувьд Зохицуулах хороо нь Ассамблей буюу Зөвлөлийн хүсэлтээр, эсхүл өөрийн ажил хэргийн ашиг сонирхолд тухайн үйлдлийг ашигтай гэж үзвэл Байгууллагын цаашдын зорилгод дэмжлэг болохуйц нягт харилцааг бусад байгууллагатай бэхжүүлнэ.

49 дүгээр зүйл

Зохицуулах хороо дараах зүйлийг Зөвлөлд хүргүүлнэ:

(а) хорооноос боловсруулсан зөвлөмж, зааварчилгаа;

(б) Зөвлөлийн өмнөх чуулганаас хойшхи хугацаанд Хорооноос хийсэн ажлын талаархи тайлан илтгэл.

50 дугаар зүйл

Зохицуулах хороо жилд нэгээс цөөнгүй удаа хуралдана. Хороо нь өөрийн удирдах албан тушаалтнуудыг жилд нэг удаа сонгох бөгөөд өөрийн ажиллах дүрмийг батална.

51 дүгээр зүйл

Зохицуулах хороо нь олон улсын аливаа конвенцийг үндэслэн буюу тэдгээр конвенц болон

олон улсын бусад баримт бичгээр түүнд хүлээлгэсэн чиг үүргийг 47 дугаар зүйлийн заалтуудын дагуу хэрэгжүүлэх үед энэхүү конвенцийн заалттай зөрчилдөх аливаа нэгэн асуудал гарвал тухайн конвенц буюу баримт бичгийн зохих заалтууд тухайлбал, мөрдөх шаардлагатай журам зааврыг тогтоож буй дүрмийн хувьд баримтална.

56 дугаар зүйл

(61 дүгээр зүйл болгож өөрчлөн дугаарласан)

Эх бичвэрийг дараахь байдлаар өөрчлөө:

Ассамблей өөрийн үзэмжээр энэ заалтыг хэрэглэхийг татгалзахаас бусад үед Байгууллагын өмнө хүлээсэн санхүүгийн үүргээ төлбөрийн хугацаа эхэлсэн өдрөөс хойш нэг жилийн хугацаанд биелүүлээгүй Байгууллагын аливаа гишүүний Ассамблей, Зөвлөл, Далайд аюулгүй байдлыг хангах хороо, Эрх зүйн хороо, Далайн орчныг хамгаалах хороо, Техникийн хамтын ажиллагааны хороо, Зохицуулах хорооны хуралдаанд санал өгөх эрхийг түдгэлзүүлнэ.

57 дугаар зүйл

(62 дугаар зүйл болгож өөрчлөн дугаарласан)

Эх бичвэрийг дараахь байдлаар өөрчлөө:

Хэрэв энэхүү конвенц, эсхүл олон улсын аливаа хэлэлцээрт өөрөөр заагаагүй бол Ассамблей, Зөвлөл, Далайд аюулгүй байдлыг хангах хороо, Эрх зүйн хороо, Далайн орчныг хамгаалах хороо, Техникийн хамтын ажиллагааны хороо, Зохицуулах хороонд санал хураахад дараахь журмыг баримтална:

(a) гишүүн бүр саналын нэг эрхтэй;

(b) санал хураалтад хүрэлцэн ирсэн болон оролцож буй Байгууллагын гишүүдийн олонхийн саналаар шийдвэр гаргах бөгөөд санал өгөхөд дийлэнх олонхи болох гуравны хоёр хүрэлцэн ирсэн тохиолдолд шийдвэрийг дийлэнх олонхийн буюу хүрэлцэн ирэгсэдийн гуравны хоёрын саналаар гаргана;

(c) энэхүү конвенцийн зорилгод "хүрэлцэн ирсэн болон санал өгсөн гишүүд" гэж санал хураалтад байлцсан, шийдвэр гаргах санал хураалтад "төлөө", эсхүл "эсрэг" санал өгсөн гишүүдийг хэлнэ. Санал өгөхөөс түдгэлзсэн гишүүнийг "санал хураалтад оролцоогүй" гэж үзнэ.

ОРУУЛАХ НЭМЭЛТ ӨӨРЧЛӨЛТҮҮД

5. 6, 7 дугаар зүйлүүд

71 дүгээр зүйл гэж ишлэл хийснийг 76 дугаар зүйл гэж өөрчилнө.

8 дугаар зүйл

72 дугаар зүйл гэж ишлэл хийснийг 77 дугаар зүйл гэж өөрчилнө.

15 дугаар зүйл

XII хэсгийн (g) хэсэг гэж ишлэл хийснийг XIII хэсэг гэж өөрчилнө.

25 дугаар зүйл

XV хэсгийн (a) хэсэг гэж ишлэл хийснийг XVI хэсэг гэж өөрчилнө.

XI – XX хэсэг

XI – XX хэсгийг XII – XXI хэсэг гэж өөрчлөн дугаарлана.

47-оос 77 дугаар зүйлүүд

47-оос 77 дугаар зүйлийг 52-оос 82 дугаар зүйл гэж өөрчлөн дугаарлана.

66 дугаар зүйл

(өөрчлөн дугаарласан 71 дүгээр зүйл)

73 дугаар зүйл гэж ишлэл хийснийг 78

дугаар зүйл гэж өөрчилнө.

II Хэвсрэлт

65 дугаар зүйлийн гарчигт хийсэн ишлэлийг 70 дугаар зүйл гэж өөрчилнө.

67 болон 68 дугаар зүйлүүд

(72 болон 73 дугаар зүйлүүд гэж тус тус өөрчлөн дугаарлана)

66 дугаар зүйл гэж ишлэл хийснийг 71 дүгээр зүйл гэж өөрчилнө.

70 дугаар зүйл (75 дугаар зүйл гэж өөрчлөн дугаарлана)

69 дүгээр зүйл гэж ишлэл хийснийг 74 дүгээр зүйл гэж өөрчилнө.

72 дугаар зүйл

(77 дугаар зүйл гэж өөрчлөн дугаарлана)

71 дүгээр зүйлийн (d) хэсэг гэж ишлэл хийснийг 76 дугаар зүйл гэж өөрчилнө.

73 дугаар зүйл

(78 дугаар зүйл гэж өөрчлөн дугаарлана)

72 дугаар зүйлийн (b) хэсэг гэж ишлэл хийснийг 77 дугаар зүйл гэж өөрчилнө.

74 дугаар зүйл

(79 дүгээр зүйл гэж өөрчлөн дугаарлана)

71 дүгээр зүйл гэж ишлэл хийснийг 76 дугаар зүйл гэж өөрчилнө.

МОНГОЛ УЛСЫН ОЛОН УЛСЫН ГЭРЭЭ

АЧААГ ХИЛЭЭР НЭВТРҮҮЛЭХЭД ХИЙХ ХЯНАЛТ, ШАЛГАЛТЫН НӨХЦӨЛИЙГ УЯЛДУУЛАХ ТУХАЙ ОЛОН УЛСЫН КОНВЕНЦИ*

Хэлэлцэн тохирогч талууд,
олон улсын ачаа тээвэрлэлтийг
сайжруулахыг эрмэлзэж,

хилээр ачаа өнгөрүүлэхэд дэмжлэг
үзүүлэх зайлшгүй шаардлагатай байгааг
анхааралдаа авч,

хилийн хяналтыг хэрэгжүүлэх арга хэмжээг
хяналтын төрөл бүрийн алба гүйцэтгэдийг тэмдэглэж,
эдгээр төрөл бүрийн хяналтыг гүйцэтгэх
нөхцөлийг тэдгээрийн зорилгод хохирол
үчруулахгүйгээр аль болох уялдуулж, тэдгээрийн
үр өгөөжийг бууруулахгүйгээр зохих хэлбэрээр
хийж болохыг тэмдэглэж,

эдгээр зорилгод хүрэх чухал арга
хэрэгслийн нэг нь хилийн хяналтыг хэрэгжүүлэх
нөхцөлийг уялдуулах явдал тэдгэрт итгэл төгс байж,
дараахь зүйлийг хэлэлцэн тохиров:

I бүлэг

НИЙТЛЭГ ЗААЛТУУД

1 дүгээр зүйл

Тодорхойлолт

а) "гааль" гэж гаалийн хууль тогтоомжийн
биелэлтийг хангаж, импорт болон экспортын
хураамж, татварыг цуглуулж, ачааг хил нэвтрүүлэх,
дамжин өнгөрүүлэх, гаргахтай холбоотой *inter alia*
хууль тогтоомж, журмыг хэрэглэх явдлыг хариуцаж
буй төрийн албыг;

б) "гаалийн хяналт" гэж гаалиас биелэлтийг
нь хангах талаар хариуцаж буй хууль тогтоомж,
журмыг мөрдүүлэх зорилгоор хэрэгжүүлж байгаа
арга хэмжээг;

в) "эмнэлэг, эрүүл ахуйн хяналт" гэж мал
эмнэлгийн зориулалтаар хэрэгжүүлэх хяналтаас
бусад хүмүүсийн эрүүл мэнд, амь насыг хамгаалах
зорилгоор гүйцэтгэж буй хяналтыг;

д) "мал эмнэлгийн хяналт" гэж хүн, малын
эрүүл мэнд, амь насыг хамгаалах зорилгоор амьтан
болон амьтны гаралтай бүтээгдэхүүнд хийх эрүүл
ахуйн хяналт болон мөн амьтны гаралтай өвчинг
тээх эд зүйлс, эсхүл ачаанд хийх хяналтыг;

е) "ургамлын хорио цээрийн хяналт" гэж
хорт ургамал болон ургамлын гаралтай
бүтээгдэхүүнийг улсын хилээр тээвэрлэж
нэвтрүүлэх, тархахаас урьдчилан сэргийлэхэд
чилгэсэн хяналтыг;

ж) "техникийн стандартын шаардлагын
хяналт" гэж ачаа нь холбогдох хууль тогтоомж,
журмаар тогтоосон олон улсын болон үндэсний

стандартын наад захын шаардлагыг хангаж байгаа
эсэхийг тогтоох хяналтыг;

г) "чанарын шаардлагын хяналт" гэж ачаа
нь холбогдох хууль тогтоомж, журмаар тогтоосон
олон улсын болон үндэсний чанарын наад захын
үзүүлэлтийг хангуулах зорилгоор хийж буй, дээр
дурдсанаас ялгагдах аливаа бусад хяналтыг;

h) "хяналтын алба" гэж дээр дурдсан
хяналтын төрлүүдийг бүгдийг нь, эсхүл заримыг нь
бууюу ачааг импортлох, экспортлох, эсхүл дамжин
өнгөрүүлэхэд тогтмол хийх бусад аливаа төрлийн
хяналт шалгалтыг хийх үүрэг бүхий албыг тус тус
хэлнэ.

2 дугаар зүйл

Конвенцийн зорилго

Олон улсын ачаа тээвэрлэлтийг
хөнгөвчлөхийн тулд энэхүү конвенц нь ялангуяа
хяналт явуулах журам, түүнийг хэрэгжүүлэх
аргачлалыг үндэсний болон олон улсын хэмжээнд
зохицуулах замаар гаалийн бүрдүүлэлт хийх
шаардлагууд, мөн хяналт шалгалтын төрөл,
үргэлжлэх хугацааг багасгах зорилготой байна.

3 дугаар зүйл

Хэрэглэх хүрээ

1. Энэхүү конвенцийг бүх төрлийн ачааг
далай, агаар, эсхүл хуурай газрын хилийн аль
нэгээр, эсхүл бүгдээр нь импортлох, экспортлох,
эсхүл дамжин өнгөрүүлэхэд хэрэглэнэ.

2. Энэхүү конвенцийг хэлэлцэн тохирогч
талуудын хяналтын бүх албын хувьд хэрэглэнэ.

II бүлэг

НӨХЦӨЛИЙГ УЯЛДУУЛАХ

4 дүгээр зүйл

Хяналтын төрлийг зохицуулах

Хэлэлцэн тохирогч талууд гаалийн албад
болон бусад хяналтын байгууллагуудын үйл
ажиллагааг уялдуулах ажлыг боломжийн хэрээр
зохион байгуулах үүрэг хүлээнэ.

5 дугаар зүйл

Албадын нооц бололцоо

Хяналтын албадын зохих чиг үүргээ
хэрэгжүүлэхэд нь хэлэлцэн тохирогч талууд
тэдгээрийг үндэсний хууль тогтоомжийн хүрээнд
дараахь зүйлээр боломжийнхоо хэрээр хангана:

* Ачааг хилээр нэвтрүүлэхэд хийх хяналт, шалгалтын нөхцөлийг уялдуулах тухай олон улсын конвенци-д нэгдэн
орсныг дөрхөн батлах тухай Монгол Улсын хууль-Төрийн мэдээлэл эмхтгэлийн 2007 оны 20 дугаарт нийтлэгджээ.

а) тээвэрлэлтийн шаардлагыг харгалзан үзсэний үндсэн дээр хангалттай тооны мэргэшсэн боловсон хүчин;

б) хяналтад хамрагдах ачаа болон тээврийн төрөл, тээвэрлэлтийн шаардлагыг харгалзан үзсэний үндсэн дээр хяналтыг гүйцэтгэхэд зайлшгүй шаардагдах багаж хэрэгсэл, тоног төхөөрөмж;

с) олон улсын гэрээ, хэлэлцээр болон үндэсний хууль тогтоомжийн дагуу үүргээ гүйцэтгэхэд нь зориулж албан тушаалтнуудыг албан ёсны зааварчилгаагаар хангана.

6 дугаар зүйл

Олон улсын хамтын ажиллагаа

Хэлэлцэн тохирогч талууд энэхүү конвенцийн зорилгыг биелүүлэхэд өөр хоорондоо хамтарч ажиллаж, олон улсын эрх бүхий байгууллагатай зайлшгүй хамтын ажиллагаа тогтоохыг чармайх бөгөөд шаардлагатай тохиолдолд олон талт буюу хоёр талт шинэ гэрээ, хэлэлцээр цаашид байгуулахыг эрмэлзэх үүрэг хүлээнэ.

7 дугаар зүйл

Хөрш орнуудын хоорондын хамтын ажиллагаа

Хуурай газрын хилийг нэвтрэх бүх тохиолдолд хэлэлцэн тохирогч холбогдох талууд боломжтой бол ачааг өнгөрүүлэх явдлыг хөнгөвчлөх зохих арга хэмээ авах бөгөөд ялангуяа:

а) тэд хамтын эзэмшлийн багаж хэрэгсэл суурилуулах замаар ачаа болон бичиг баримтад хамтарч хяналт шалгалт хийх ажлыг зохион байгуулахад бүхий л хүчин чармайлтаа дайчлана;

б) тэд дараахь зүйлийг адилхан байлгах талаар хүчин чармайлтаа дайчлана:

хилийн цэгүүдийн ажиллах цаг,

эдгээр цэгт үйл ажиллагаагаа явуулах хяналт шалгалтын албад,

ачааны төрөл зүйл, тээврийн хэрэгсэл болон эдгээр оронд хүлээн зөвшөөрөгдөж, эсхүл зшиглагдаж болох гаалийн олон улсын журам.

8 дугаар зүйл

Мэдээлэл солилцох

Хэлэлцэн тохирогч талууд Хавсралтад зурдсан нөхцөлийн дагуу энэхүү конвенцийг сэрэгжүүлэхэд шаардлагатай мэдээллийг сүслэлтийн дагуу өөр хоорондоо солилцоно.

9 дүгээр зүйл

Бичиг баримт

1. Хэлэлцэн тохирогч талууд Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын загварчилсан аргачлалын дагуу гаргасан бичиг баримтыг өөр хоорондоо болон олон улсын эрх бүхий байгууллагатай харилцах харилцаандаа цаашид өргөнөөр ашиглахыг эрмэлзэнэ.

2. Хэлэлцэн тохирогч талууд техникийн холбогдох аливаа процессыг ашиглаж бүтээсэн бичиг баримтыг тэдгээр нь хэлбэрийн хувьд албан ёсны журамд нийцсэн, адил хүчинтэй болон баталгаатай, мөн тэдгээр нь уншигдахад хялбар болон ойлгомжтой гэсэн нөхцөлүүдийг хангасан нөхцөлд л хүлээн зөвшөөрнө.

3. Хэлэлцэн тохирогч талууд шаардлагатай бичиг баримтыг хууль тогтоомжид бүрэн нийцүүлж үйлдэн баталгаажуулах явдлыг хангана.

III бүлэг

ДАМЖИН ӨНГӨРҮҮЛЭХТЭЙ ХОЛБОГДСОН ЗААЛТУУД

10 дугаар зүйл

Дамжин өнгөрөх ачаа

1. Хэлэлцэн тохирогч талууд дамжин өнгөрөх ачаа, ялангуяа гаалийн олон улсын журмын дагуу дамжин өнгөрөх ачааны хувьд хялбарчилсан, түргэн шуурхай өнгөрүүлэх нөхцөлийг боломжийн хэрээр олгох бөгөөд тэдгээр ачаанд зөвхөн тухайн нөхцөл байдал, эсхүл эрсдлээс шалтгаалж зөвтгөх үндэслэлээр хяналт шалгалт хийх арга хэмжээ авна. Үүнээс гадна тэд далайд гарцгүй орны нөхцөл байдлыг анхааралдаа авна. Тэд гаалийн олон улсын журмын дагуу тээвэрлэгдэж буй ачаанд гаалийн бүрдүүлэлт хийх боломж олгох үүднээс гаалийн цэгийн ажиллах цагийг уртасгах, эрх мэдлийг өргөжүүлэх талаар бүхий л хүчин чармайлтаа дайчлана.

2. Тэд аюулгүй байдлыг хангалттай хэмжээнд нь хангасан чингэлэг болон тээвэрлэгч бусад хэрэгслээр тээвэрлэгдэх дамжин өнгөрөх ачаанд дээд зэргийн хөнгөлөлт үзүүлэх талаар бүхий л хүчин чармайлтаа дайчлана.

IV бүлэг

БУСАД ЗААЛТ

11 дүгээр зүйл

Нийгмийн дэг журам

1. Энэхүү конвенцийн аль ч заалт нийгмийн дэг журам сахиулах, тухайлбал нийгмийн аюулгүй

байдал, ёс суртахуун эрүүл мэнд, эсхүл хүрээлэн буй орчин, соёлын өв болон үйлдвэрлэл, арилжаа, оюуны өмчийг хамгаалахад чиглэсэн хориглолт, эсхүл хязгаарлалтыг импорт, экспорт, эсхүл дамжин өнгөрөхийн хувьд авахад саад болохгүй.

2. Гэхдээ хэлэлцэн тохирогч талууд дээр 1 дэх хэсэгт дурдсан арга хэмжээг авахтай холбогдуулж хийх хяналт шалгалтын үр нөлөө, энэхүү конвенцийн заалтууд, ялангуяа 6-аас 9 дүгээр зүйлд боломжтой бол хохирол учруулахгүй байх хяналт шалгалтын төрлийг хэрэглэх талаар хүчин чармайлт гаргана.

12 дугаар зүйл

Онцгой арга хэмжээ

1. Онцгой нөхцөл байдлаас үүдэж хэлэлцэн тохирогч талуудаас авч болох онцгой арга хэмжээ нь түүнийг авах болсон шалтгаанд нийцсэн байх ёстой бөгөөд уг шалтгаан арилмагц уг арга хэмжээг зогсоох буюу хэрэгжүүлэхээ болино.

2. Аль ч тохиролдолд эдгээр арга хэмжээний үр нөлөөнд хохирол учрахгүй бол хэлэлцэн тохирогч талууд тухайн арга хэмжээтэй холбогдуулж зохих заалтуудыг нийтлэнэ.

13 дугаар зүйл

Хавсралтууд

1. Энэхүү конвенцийн хавсралтууд нь түүний салшгүй хэсэг болно.

2. Хяналтын бусад зүйлтэй холбоотойгоор шинээр хавсралт энэхүү конвенцид оруулахаар болбол дор дурдсан 22, эсхүл 24 дүгээр зүйлд заасан журмын дагуу гүйцэтгэнэ.

14 дүгээр зүйл

Бусад гэрээтэй холбогдох

Энэхүү конвенц нь 6 дугаар зүйлийг хөндөхгүйгээр энэхүү конвенцийн оролцогч талуудын энэхүү конвенцийн оролцогч болохоосоо өмнө хоорондоо байгуулсан аливаа гэрээнээс үүдэх эрх, үүрэгт нөлөөлөхгүй.

15 дугаар зүйл

Энэхүү конвенц нь 16 дугаар зүйлийн дагуу хэлэлцэн тохирогч тал болох бүс нутгийн эдийн засгийн хамтын ажиллагааны байгууллагын эрхийг хөндөхгүйгээр илүү өргөн хүрээний хөнгөлөлтийг хэлэлцэн тохирогч хоёр буюу түүнээс дээш талын өөр хоорондоо олгох эрмэлзэлд болон энэхүү конвенцоос үүдсэн хөнгөлөлтийг аль ч тохиолдолд бууруулахгүй байх нөхцөлд л дотоодын хилд хийх хяналт шалгалтын хувьд өөрсдийн хуулиа хэрэглэхэд тэдгээр улсад саад болохгүй.

16 дугаар зүйл

Гарын үсэг зурах, соёрхон батлах, хүлээн зөвшөөрөх, батлах болон нэгдэн орох

1. Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Ерөнхий нарийн бичгийн даргад хадгалуулах энэхүү конвенц нь бүх улс болон тусгаар тогтносон улсуудаас бүрдэж, хэлэлцээ хийх, мөн энэхүү конвенцид тусгасан асуудлаар олон улсын хэлэлцээр байгуулж хэрэгжүүлэх эрх бүхий бүс нутгийн эдийн засгийн хамтын ажиллагааны байгууллагуудын хувьд оролцоход нээлттэй байна.

2. 1 дэх хэсэгт дурдсан бүс нутгийн эдийн засгийн хамтын ажиллагааны байгууллагууд нь өөрийн эрх мэдлийн хүрээнд хамаарах асуудлаар энэхүү конвенцийн хэлэлцэн тохирогч тал байх энэхүү конвенцийн оролцогч бусад улсын хувьд олгосон эрхийг хэрэгжүүлж, үүргийг биелүүлж болно. Энэ тохиолдолд тухайн байгууллагын гишүүн улсууд санал өгөх эрхийг оролцуулан дээр дурдсан эрхийг дангаараа хэрэгжүүлж болохгүй.

3. Улсууд болон бүс нутгийн эдийн засгийн хамтын ажиллагааны байгууллагууд дараахь замаар энэхүү конвенцийн хэлэлцэн тохирогч тал болж болно:

a) түүнд гарын үсэг зурсны дараа соёрхон батласан, хүлээн зөвшөөрсөн, эсхүл батласан тухай баримт бичгийг хадгалуулахаар өгөх;

b) нэгдэн орсон тухай баримт бичгийг хадгалуулахаар өгөх.

4. Энэхүү конвенц нь бүх улс болон 1 дэх хэсэгт дурдсан бүс нутгийн эдийн засгийн хамтын ажиллагааны байгууллагуудын хувьд 1983 оны 4 дүгээр сарын 1-ээс 1984 оны 3 дугаар сарын 31-ний өдрийг оролцуулан Женев дэх Нэгдсэн Үндэстний байгууллагын салбарт гарын үсэг зурахад нээлттэй байна.

5. Энэхүү конвенц нь 1983 оны 4 дүгээр сарын 1-ээс нэгдэн ороход мөн нээлттэй байна.

6. Соёрхон батласан, хүлээн зөвшөөрсөн, батласан, эсхүл нэгдэн орсон тухай баримт бичгийг Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Ерөнхий нарийн бичгийн даргад хадгалуулна.

17 дугаар зүйл

Хүчин төгөлдөр болох

1. Энэхүү конвенц нь таван улс соёрхон батласан, хүлээн зөвшөөрсөн, батласан, эсхүл нэгдэн орсон тухай баримт бичгийг хадгалуулахаар өгснөөс хойш гурван сарын дараа хүчин төгөлдөр болно.

2. Таван улс соёрхон батласан, хүлээн зөвшөөрсөн, батласан, эсхүл нэгдэн орсон тухай

баримт бичгийг хадгалуулахаар ийнхүү өгснөөс хойш энэхүү конвенц нь бусад улсын хувьд соёрхон батласан, хүлээн зөвшөөрсөн, батласан, эсхүл нэгдэн орсон тухай баримт бичгээ хадгалуулахаар өгснөөс хойш гурван сарын дараа хүчин төгөлдөр болно.

3. Энэхүү конвенцид нэмэлт өөрчлөлт оруулснаас хойш соёрхон батласан, хүлээн зөвшөөрсөн, батласан, эсхүл нэгдэн орсон тухай аливаа баримт бичгийг хадгалуулахаар өгсөн бол түүнийг нэмэлт өөрчлөлт оруулсан энэхүү конвенцид хамааралтай гэж үзнэ.

4. 22 дугаар зүйлд заасан журмын дагуу хүлээн зөвшөөрсөн нэмэлт өөрчлөлтийг хүчин төгөлдөр болохоос өмнө дээр дурдсан баримт бичгийг хадгалуулахаар өгсөн бол тухайн нэмэлт хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн уг баримт бичгийг нэмэлт өөрчлөлт оруулсан энэхүү конвенцид хамааралтай гэж үзнэ.

18 дугаар зүйл

Цуцлах

1. Хэлэлцэн тохирогч тал бүр Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Ерөнхий нарийн бичгийн даргад мэдэгдэх замаар энэхүү конвенцийг цуцалж болно.

2. Ерөнхий нарийн бичгийн даргад уг мэдэгдлийг хүлээж авснаас хойш зургаан сарын дараа цуцлалт хүчин төгөлдөр болно.

19 дүгээр зүйл

Үйлчлэлийг нь зогсоох

Энэхүү конвенцийг хүчин төгөлдөр болсны дараа арван хоёр сарын аль ч туршид хэлэлцэн тохирогч талын тоо таваас бага болсон бол энэхүү конвенцийн үйлчлэлийг тухайн арван хоёр сарын дараа зогсооно.

20 дугаар зүйл

Маргааныг шийдвэрлэх

1. Энэхүү конвенцийг тайлбарлах, хэрэглэхтэй холбогдон хэлэлцэн тохирогч хоёр буюу түүнээс дээш талын хооронд үүссэн маргааныг хэлэлцээний аргаар, эсхүл маргаан шийдвэрлэх бусад аргаар шийдвэрлэнэ.

2. Энэхүү конвенцийг тайлбарлах, хэрэглэхтэй холбогдон хэлэлцэн тохирогч хоёр буюу түүнээс дээш талын хооронд үүссэн маргааныг энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт аргаар

шийдвэрлэж чадаагүй бол тэдгээрийн аль нэгийг хүсэлтээр дараахь хэлбэрээр байгуулагдах арбитрын шүүхэд маргааныг шилжүүлнэ: маргаанд оролцогч тал бүр нэг арбитрчийг томилж, эдгээр арбитрч даргалах үүрэгтэй арбитрчийг томилно. Хэрэв аль хүсэлтийг хүлээн авснаас хойш гурван сарын дотор нэг тал арбитрчаа томилоогүй, эсхүл арбитрчид даргаа сонгож чадаагүй бол талуудын аль нэг нь арбитрчийг, эсхүл арбитрын шүүхийн даргыг томилуулахаар Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Ерөнхий нарийн бичгийн даргад хүсэлт гаргаж болно.

3. 2 дахь хэсгийн дагуу томилогдсон арбитрын шүүхийн шийдвэр эцсийнх байх бөгөөд маргаанд оролцогч талууд түүнийг заавал биелүүлнэ.

4. Арбитрын шүүх өөрийн үйл ажиллагааныхаа дэгээ тогтооно.

5. Арбитрын шүүх маргаанд оролцогч талуудын хооронд байгуулсан гэрээ болон олон улсын нийтийн эрх зүйг үндэслэн шийдвэрээ гаргана.

6. Арбитрын шүүхийн шийдвэрийг тайлбарлах, хэрэглэхтэй холбогдон маргаанд оролцогч талуудын хооронд үүсч болох аливаа саналын зөрүүг талуудын аль нэг нь хянуулахаар энэхүү шийдвэрийг гаргасан арбитрын шүүхэд хүргүүлнэ.

7. Маргаанд оролцогч тал бүр өөрийн томилсон арбитрчийн үзүүлсэн үйлчилгээтэй холбогдсон зардлыг хариуцах бөгөөд арбитрын шүүхийн даргын үзүүлсэн үйлчилгээтэй холбогдсон зардал болон бусад зардлыг маргаанд оролцогч талууд тэнцүү хувааж төлнө.

21 дүгээр зүйл

Тайлбар

1. Хэлэлцэн тохирогч аль ч тал энэхүү конвенцид гарын үсэг зурах, соёрхон батлах, хүлээн зөвшөөрөх, эсхүл батлах, эсхүл түүнд нэгдэн орох үедээ энэхүү конвенцийн 2-оос 7 дугаар зүйл болон 20 дугаар зүйлийг дагаж мөрдөхгүй гэдгээ мэдэгдэж болно. Хэлэлцэн тохирогч бусад улс тухайн тайлбарыг хийсэн хэлэлцэн тохирогч талын хувьд эдгээр хэсгийн заалтыг дагаж мөрдөхгүй.

2. Энэ хэсгийн 1 дэх хэсэгт заасан тайлбарыг хийсэн хэлэлцэн тохирогч тал Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Ерөнхий нарийн бичгийн даргад мэдэгдэх замаар тайлбараа хэдийд ч эргүүлэн авч болно.

3. Энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан тайлбараас бусад ямар ч тайлбар энэхүү конвенцид хийхгүй.

22 дугаар зүйл

Энэхүү конвенцид нэмэлт өөрчлөлт оруулах журам

1. Энэхүү конвенц болон түүний хавсралтуудад энэ зүйлд заасан журмын дагуу нэмэлт өөрчлөлт оруулж болно.

2. Энэхүү конвенцид оруулах аливаа нэмэлт өөрчлөлтийг VII хавсралтад заасан журмын дагуу хэлэлцэн тохирогч бүх талаас бүрдсэн Захиргааны хороогоор хэлэлцүүлнэ. Захиргааны хорооны хуралдаанаар хэлэлцүүлж, эсхүл бэлтгэж батласан аливаа нэмэлт өөрчлөлтийг Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Ерөнхий нарийн бичгийн даргад өгч, хэлэлцэн тохирогч талуудад батлуулахаар хүргүүлнэ.

3. Санал болгосон нэмэлт өөрчлөлтийг хүргүүлснээс хойш арван хоёр сарын дотор Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга хэлэлцэн тохирогч тал болох аль ч улсаас, эсхүл хэлэлцэн тохирогч тал болж энэхүү конвенцийн 16 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасан нөхцөлийн үндсэн дээр үйл ажиллагаагаа явуулж буй бүс нутгийн эдийн засгийн хамтын ажиллагааны байгууллагуудаас санал болгосон нэмэлт өөрчлөлтийг татгалзсан хариу аваагүй бол тухайн арван хоёр сарын хугацаа өнгөрснөөс хойш гурван сарын дараа өмнө хэсэгт дурдсан хэсгийн дагуу өгч хүргүүлсэн аливаа нэмэлт өөрчлөлт нь хэлэлцэн тохирогч бүх талын хувьд хүчин төгөлдөр болно.

4. Энэ зүйлийн 3 дахь хэсэгт заасны дагуу санал болгож хүргүүлсэн нэмэлт өөрчлөлтийг татгалзвал тухайн нэмэлт өөрчлөлтийг батлагдаагүйд тооцох бөгөөд түүнтэй холбогдуулж ямар ч арга хэмжээ авахгүй.

23 дугаар зүйл

Хүсэлт гаргах, мэдээлэх, татгалзах

Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга 22 дугаар зүйлд заасан бүх хүсэлт, мэдээлэл болон татгалзсан тухай болон аливаа нэмэлт өөрчлөлт хүчин төгөлдөр болсон өдрийн тухай хэлэлцэн тохирогч бүх тал болон бүх улсад мэдээлнэ.

24 дүгээр зүйл

Хянаж үзэх бага хурал

Энэхүү конвенцийг хүчин төгөлдөр болсноос хойш таван жил өнгөрсний дараа хэлэлцэн

тохирогч аль ч тал энэхүү конвенцийг хянаж үзэх зорилгоор Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Ерөнхий нарийн бичгийн даргад мэдэгдэх замаар бага хурал зарлан хуралдуулах талаар хүсэлт гаргаж болох бөгөөд уг бага хурлаар хэлэлцэх саналыг хүсэлтэд тусгасан байна. Энэ тохиолдолд:

i) Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга хүсэлтийн талаар хэлэлцэн тохирогч бүх улсад мэдэгдэж анх тавьсан санал болон бага хурлаар хэлэлцэн тохиролцогч талуудаас хэлэлцүүлэхээр хүсч буй бусад санал байвал мөн ирүүлэхийг хүсэлт болгоно;

ii) Хэрэв ийнхүү хүсэлт гаргаснаас хойш зургаан сарын хугацаанд хэлэлцэн тохирогч талуудын гуравны нэгээс багагүй хувь нь тухайн бага хурлыг зарлаж хуралдуулахыг Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Ерөнхий нарийн бичгийн даргад мэдэгдвэл тэрбээр хэлэлцэн тохирогч бүх талд бусад саналын талаар мэдээлж, хянаж үзэх бага хурлыг зарлан хуралдуулна.

iii) Хэрэв Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга хянаж өөрчлөх саналыг 22 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан нэмэлт өөрчлөлт оруулах санал байна гэж үзвэл тухайн саналыг гаргасан хэлэлцэн тохирогч талтай зөвшилцсөний үндсэн дээр хянаж өөрчлөх журмын оронд 22 дугаар зүйлд заасан нэмэлт өөрчлөлт оруулах журмыг хэрэгжүүлж болно.

25 дугаар зүйл

Мэдэгдэл

Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга 13 болон 24 дүгээр зүйлд заасан мэдээлэл болон мэдэгдлээс гадна дараахь зүйлийг бүх улсад мэдэгдэнэ:

a) 16 дугаар зүйлийн дагуу гарын үсэг зурсны дараа соёрхон батласан, хүлээн зөвшөөрсөн, батласан, эсхүл нэгдэн орсон тухай;

b) 17 дугаар зүйлийн дагуу энэхүү конвенц хүчин төгөлдөр болсон өдрийн тухай;

c) 18 дугаар зүйлийн дагуу цуцалсан тухай;

d) 19 дүгээр зүйлийн дагуу энэхүү конвенцийн үйлчлэлийг зогсоосон тухай.

е) 21 дүгээр зүйлийн дагуу хийсэн тайлбарын тухай.

26 дугаар зүйл

Баталгаат хуулбар

1984 оны 3 дугаар сарын 31-ний өдрийн хойш Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга энэхүү конвенцийн баталгаат хоёр хуулбарыг хэлэлцэн тохирогч тал бүрт болон хэлэлцэн тохирогч тал биш улсуудад хүргүүлнэ.

Женев хотноо нэг мянга есөн зуун наян хоёр оны аравдугаар сарын хорин нэгний өдөр адил хүчинтэй эх бичвэр бүхий англи, испани, орос, франц хэлээр нэг эх хувь үйлдэв.

Дээр дурдсаныг нотолж, гарын үсэг зурах эрх олгогдсон бүрэн эрхт төлөөлөгчид энэхүү конвенцид гарын үсэг зурав.

I ХАВСРАЛТ

ГААЛИЙН ХЯНАЛТ БОЛОН БУСАД ХЯНАЛТЫГ УЯЛДУУЛАХ

1 дүгээр зүйл

Зарчмууд

1. Бүх хилд гааль ажилладаг хийгээд тэдгээрийн үйл ажиллагааны нийтлэг байдлыг харгалзан бусад төрлийн хяналтыг гаалийн хяналттай боломжийн хэрээр уялдуулах ажлыг зохион байгуулна.

2. Энэхүү журмыг хэрэглэснээр олон улсын ачаа тээвэрлэлтийг хөнгөвчлөхөд дөхөм болж байвал уг зарчмыг хэрэгжүүлэх үүднээс, шаардлагатай тохиолдолд бүх буюу зарим төрлийн хяналт шалгалтыг хилийн боомтоос өөр газарт гүйцэтгэхийг зөвшөөрч болно.

2 дугаар зүйл

1. Гааль нь гаалийнхаас бусад төрлийн хяналтыг гүйцэтгэхэд шаардлагатай эрх зүйн баримт бичиг, журмын бүхий л мэдээллээр хангагдсан байна.

2. Хэрэв бусад төрлийн хяналтыг гүйцэтгэх шаардлага гарсан бол гаалийн байгууллага холбогдох албадад энэ талаар мэдээлж, хамтарч ажиллах арга хэмжээ авна.

3 дугаар зүйл

Хяналтын ажлыг зохион байгуулах

1. Хэд хэдэн төрлийн хяналтыг нэг дор гүйцэтгэх тохиолдолд эрх бүхий албад хяналтыг

аль болох нэг мөр, богино хугацаанд гүйцэтгэх бүхий л арга хэмжээг авна. Тэдгээр нь бичиг баримт болон мэдээлэлд тавигдах шаардлагуудыг уялдуулах талаар бүхий л хүчин чармайлтаа гаргана.

2. Ялангуяа эрх бүхий эдгээр алба нь хяналтыг хэрэгжүүлж буй тухайн газарт шаардлагатай ажиллагсад, тоног төхөөрөмжөөр хангах бүхий л арга хэмжээг авна.

3. Аливаа эрх бүхий алба эрх мэдлээ гаальд олгосон тохиолдолд гааль нь тухайн албадын нэрийн өмнөөс бүх төрлийн, эсхүл зарим төрлийн хяналт шалгалт шууд хийж болох бөгөөд тухайн албадын өмнөөс хариуцлага хүлээнэ. Энэ тохиолдолд эдгээр алба гаалийг шаардлагатай хэрэглээр хангана.

4 дүгээр зүйл

Хяналт шалгалтын үр дүн

1. Энэхүү конвенцийн хүрээний бүхий л асуудлаар гаалийн болон хяналтын албад бүх төрлийн хяналтын үр дүнтэй байдлыг хангах зорилгоор холбогдох бүхий л мэдээллийг цаг алдалгүй шуурхай солилцоно.

2. Хяналт шалгалтын үр дүнг үндэслэн эрх бүхий албад тухайн ачааны хувьд цаашид авах арга хэмжээг тодорхойлох бөгөөд шаардлагатай тохиолдолд бусад төрлийн хяналт шалгалт хийж буй эрх бүхий байгууллагуудад мэдээлнэ. Энэхүү шийдвэрт үндэслэн гаалийн байгууллагаас тухайн ачаанд тохирох гаалийн дэглэмийг тодорхойлно.

II ХАВСРАЛТ

ЭМНЭЛЭГ, ЭРҮҮЛ АХУЙН ХЯНАЛТ

1 дүгээр зүйл

Зарчмууд

Эмнэлэг, эрүүл ахуйн хяналтыг хаана явуулахаас үл хамааран энэхүү конвенцоор тодорхойлогдсон зарчмууд, түүний дотор I хавсралтын дагуу гүйцэтгэнэ.

2 дугаар зүйл

Мэдээлэл

Хэлэлцэн тохирогч тал бүр аливаа сонирхогч этгээдийг дараахь мэдээллийг даруй олж авах боломжоор хангана:

эмнэлэг, эрүүл ахуйн хяналтад хамаарах ачааны тухай;